

GER

43

November 2002

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 43

13. årgang – november 2002

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed, Gudrun Lefmann
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s

Oplag: 300 eks.

Ger udsendes af Østjyllands Postcenter. Henvendelse vedr. fejl og mangler til det lokale postkontor.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Klaus Ferdinand
Anita Garbers, Rolf Gilberg
Søren Haslund-Christensen
Jan Koed, Gudrun Lefmann
Bulgan Njama, Leif F. Petersen
Lone Ross

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Selskabets adresser:

Formand: Rolf Gilberg
Etnografisk Samling
Nationalmuseet
Frederiksholms Kanal 12
1220 København K
tel: 3347 3207
fax: 3347 3320
email: rolf.gilberg@natmus.dk

Sekretær: Lone Ross

Æblerosestien 4
3460 Birkerød
tel: 4581 3830
email: lone.ross@cool.dk

Kasserer: Jan Koed

Carl Bernhards Vej 15, st.tv.
1817 Frederiksberg C

tel: 3322 3729

fax: 3322 3726

email: jan-koed@inet.uni2.dk

Girokonto: (1551) 784-1582

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: dms@dkk.dk
I Mongoliet:
damost@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.
Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Ifølge den mongolske månekalender er vi nået ind i den sidste fjerdedel af hestens år. Forsiden af dette nummer prydes af en flok rideheste tøjret til en snor på den karakteristiske mongolske måde. I dette nummer kan man læse lidt om stepens oprindelige vildheste som optakt til medlemsmødet lørdag 23. nov., der også står i hestens tegn.

Foto: Elsebeth Andersen

Indhold

Pigen med de røde sko	3
Dyr, mennesker og guder	7
Takhi-hesten 10 år efter	12
Hestevæddeløbet	12
Kundskabens landskab	13
I Mongoliets vold (II)	16
Aktuelt	21
Zud-katastrofe uundgåelig	21
Ny historiebog	22
Dalai Lamas sjette besøg	22
Mongoliet i maj '02	23
Breve fra Mongoliet	26
Nyt logo	28

Pigen med de røde sko

En tilfældig tur i en gammel bus kan være en rejses højdepunkt. Man kan møde pigen med de røde sko, som Maren Skau gjorde. Og komme i nærkontakt med et fremmed folk i Mongoliet.

Ulaan Baator. Mongoliets hovedstad. Fornemmelsen af at være i en forsømt europæisk by fra 1950'erne. Gamle sovjetiske biler har efterhånden måttet vige for nyere japanske modeller, og nutidens popmusik skyller ud på gaden fra åbne vinduer. Dog står græsarealer uklippede hen og husfacaderne krakelerer.

Busstationen er byens kerne. En rejse ud af Ulaan Baator starter her. Gamle, forlængst udtjente, sovjetiske minibusser fyldes til bristepunktet med rejsende.

Jeg har fundet mig et sæde i en nordgående bus. Med den jævne til-

strømning af nye passagerer, må jeg affinde mig med at dele dette med en robust, vejrbidt nomademand. Kun med nød og næppe kan døren modstå trykket fra de mange rejsende, da den endelig lukkes.

Chaufføren starter motoren, drejer bussen ud på gaden – og så går den vilde jagt gennem byen. Hunde og småtrippende mennesker spredes foran køleren. Høje boligblokke af bedste sovjetiske standard stryger forbi ruderne. Snart er vi ude af byen, og den uendelige græsslette ligger foran os. 30 timer skal gå, før jeg har nået min destination i nord – området nær grænsen til Sibirien.

Ikke mange kilometers kørsel fra Ulaan Baator forsvinder asfalten under bussens dæk. Chaufføren gasser yderligere op, og vores blikdåse flyver kluntet over vejens mange, dybe huller. Støvet står i skyer om bussens ruder.

Pludselig tager vi et skarpt sving væk fra jordvejen. Fanger et hjulspor, der kun svagt lader sig ane i slettens græs. »En genvej«, tænker jeg.

Det er ufatteligt hvad en ældgammel minibus kan holde til - og når man skal tisse under et af de sjældne stop, er der ikke mange steder at gemme sig på sletten.

»Chaufføren er stedkendt. Vi skal fange en anden hovedvej.« Endnu et skarpt sving – endnu et hjulspor. Således fortsætter vi. Det vil ingen ende tage. Jeg indser, at dette er *vejen* mod nord. Jeg er usikker på, hvorvidt man kan tage landkending på en flad slette, men vælger at sætte min lid til chaufføren. Vores grå dåse skærer sig støt gennem den grønne slette på sin vej mod nord.

Befolkningen i Mongoliet er sparsom, men jævnt fordelt ud over landet. Konturen af et hvidt nomadetelt er altid at se i det fjerne. Der er bestandig en rytter med en hjord af geder og heste i horisonten.

Pludselig, som lyn fra en klar himmel, dukker en flok drenge til hest op. Bussen hvirvles ind i en støvsky, vakt til live af hestenes hove. Nomade- og rytterlivet ligger dybt i hjertet på enhver mongol. Kåde byder drengene os op til kapløb. Straks er chaufføren og mine medpassagerer med på spøgen. Med stor hujen bliver der trampet yderligere på speederen. Vi flyver over selv den mindste ujævnhed. Bussen brøler anstrengt. Det varer ikke længe, før nederlaget må erkendes; som så mange gange før har naturen vist sine muskler over for det industrialiserede samfund – og vundet. Drengene drejer af og rider mod vest. Atter er vi overladt til os selv på sletten.

I bussen sidder nomadefolk i lange lerfarvede kjortler og store kraftige læderstøvler side om side med Mongoliets studerende ungdom i T-shirts og jeans. Alle er de på vej hjem til familien i teltet på stepperne. Skråt overfor mig sidder en lystig sprudlende pige med store, smilende øjne. Hun børster støvet af sine røde velour plateausko. Stikker fødderne med sko på ned i hver sin plasticpose. Skoene skal holde den skarpe røde farve under rejsen. Således forenes moden og naturens barskhed i Mongoliet.

Jeg er den eneste udlænding i blikdåsen. Den fremmede. Bleg, høj og uden ét eneste mongolsk træk. Øjne, der på én og samme gang forekommer nysgerrige og forundrede, hviler på mig: »Hvem er hun? Hvad skal hun? En enlig kvinde?« Der udfolder sig en livlig diskussion rundt om mellem sæderne. Jeg forstår intet af, hvad der bliver sagt, men det er tydeligt, at emnet er min tilstedeværelse. Alle stirrer. Ingen forsøger at komme i kontakt med mig. Jeg mærker ensomheden uden dog at være alene.

Det bliver pigen med de røde velours, der bryder kløften mellem dem og mig. Hun er anderledes. Mangler sine landsmænds fæmælted og er om muligt endnu mere nysgerrig. Efter at have iagttaget mig indtrængende fylder hun vores lille bus med en uhammet latter. Griber ud efter min arm og trækker den til sig så pludseligt, at jeg i ren overraskelse griber godt fast i min robuste nabos lår med den anden arm. De andre bliver indviet i mørskaben, mens jeg uforstående kæmper med flovheden over min kluntede befamling af nomademanden. »You like monkey«, siger hun til mig.

Den mongolide menneskerace har en gullig, nærmest pergamentagtig hud, med meget ringe, næsten manglende behåring. Jeg vil til enhver tid hævde, at jeg ikke er mere beriget end enhver anden europæer, hvad hår angår. Ikke desto mindre må jeg i dag affinde mig med at blive sat flere mio. år tilbage i den evolutionære udviklingsrække.

Pigen hedder Khulan. Hun læser engelsk i Ulaan Baator, fordi hendes onkel underviser på skolen. Resten af hendes familie bor i det nordlige Mongoliet. Det er nu blevet sommerferie, og Khulan skal hjem på ferie. Det engelske sprog har ikke bidt sig synderligt fast i pigen på trods af 2 års studier, men det lykkes hende alligevel at opdatere

mig om moden i Mongoliet. Jeg får lov til at tage de røde velour-sko i nærmere øjesyn og se hendes nyligt erhvervede engelske modeblad ... fra 1993.

Til gengæld må jeg besvare et hav af spørgsmål om mig selv og Danmark. Alt, hvad jeg siger, bliver øjeblikkelig oversat til de øvrige passagerer, som snart bliver lige så spørgelystne som Khulan. At jeg i en alder af 25 år endnu ikke har hverken mand eller børn, forekommer dem uørt.

Tissepauser, skifte-dæk-pauser, spisepauser og motor-stop-pauser. Vi holder mange pauser. Der går adskillige timer før jeg overgiver mig over for min blæres trusler om at sprænges. At tisse i det fri på en flad slette uden dække er en udfordring. Khulan står og griner hjerteligt. Det øvrige følge ser måbende til med store øjne. Aldrig har de set hvidere eller mere behårede? baller i Mongoliet. Et motorstop afhjælpes med et stykke kraftigt gaffa-tape. Jeg bliver forundret over, at en bilreparation i Danmark kan være så frygtelig dyr.

Tiden går. Vi har kørt siden morgenstunden, og nu nærmer det sig midnat. Månen lyser klart fra himlen. Chaufføren fortsætter kørslen uden tøven – uden at virke i tvivl om retningen for vores færd. Vi nærmer os en klynge telte, hvis hvide farve spøgelsesagtigt lader sig ane i måneskinnet.

Det mongolske nomadetelt, *ger*, er rundt og lavet af hvidt kanvas opbundet til et indre skelet af træpæle. Åbningen udgøres af en stor, rigt dekoreret trædør, der altid vender mod syd. Disse døre, med deres miks af orange, røde, blå og grønne farver virker unaturlige i dette kæmpemæssige, barske landskab. Bussen standser og motoren slukkes. Stik mod al forventning kan man høre lyden af musik fra en radio og den vedholdende brummen af en el-generator et sted i mørket. Mon

Gæstfriheden er stor, når bussen holder ved nomadernes telte, og det er meget uhøfligt at sige nej tak til en invitation - og hvorfor skulle man også det.

dette er et eksempel på det moderne naturmenneske?

Med stive lemmer får vi tætpakkede rejsende filtret os ud af hinanden og tumler ud af bussen. Der lyder en svag puslen henne fra døren til det nærmeste telt. Pludselig springer døren op og en lyskegle rammer os. En ældre, vejrbit herre i støvblå kjortel og med et tykt gult tørklæde bundet om maven tager imod os. Der opstår en livlig snakken.

Khulan fortæller, at det er chaufførens fætter, der bor her med sin familie. Vi bliver inviteret ind og placeret på taburetter omkring brændeovnen i midten af teltet. Jeg får sæde dybest inde i teltet, ved siden af vores vært, som en æresgæst. Høfligt må jeg tage imod alle de forskellige mongolske lækkerier, der bliver mig budt – lækkerier for en mongolsk tand vel at mærke! I Mongoliet er det at takke nej til en foræring tegn på manglende god opførsel og respekt.

Et nip af en grålig, godt lagret fåreost sætter samtlige mine smagsløg i største alarmberedskab. En slurk lunken saltet te med mælk yder langt fra nogen dulmende effekt. Det er tydeligt, at det morer min vært og mine medpassagerer at se mine kvaler. Jeg er vidne til en gæstfrihed, der kendetegner slettens folk. Livet på disse egne afhænger af den gensidighed, hvormed man tager vare på hinanden. Får man problemer, mangler man ly for natten, er der altid hjælp at hente i den nærmeste ger.

Fra en stor gryde på komfuret fyldes tallerkener op med stegte nudler og fårekød. Fårekød er et gennemgående tema i det mongolske *cuisine*. Af uforklarlige årsager er det lykkedes at vænne mig til denne stærkt uldne spise. Sulten tømmer jeg tallerkenen. Jeg ville have været ilde stedt som vegetar i dette land.

Afslutningen på måltidet hentes fra en godt ramponeret mælkejun-

ge. En aluminiumsskål fyldes til randen med en hvidlig væske og går på omgang i teltet. Det er *airag* – gæret hestemælk. Slettefolkets hjemmebryg. For en mongol er disse syrlige dråber som vin er for en franskmand. Det hævdes, at kendere geografisk kan stedfæste oprindelsen af en slurk airag ud fra dens smag. Den særlige sammensætning af græsarter, hesten har spist, giver det enkelte bryg sin særegne *bouquet*.

Den ramponerede skål nærmer sig hastigt mig – alt for hastigt! Jeg formoder, en uskreven regel siger, at airag skal drikkes med mest larmende slubren, for det er netop, hvad mine medrejsende gør. Så sker det, turen kommer til mig. Jeg tager skålen ærbødigt med begge hænder og fører den op til mine læber. De kolde, syrlige dråber fylder min mund. Jeg overvinder mig selv til at synke tre gange. Sådan må en sur karklud smage! Jeg kæmper en sej kamp for ikke at vise min væmmel-

se alt for tydeligt. De andre griner. Khulan stikker mig et stykke tyggegummi. »I like *Coca-Cola* better too«, siger hun.

Det er på tide, vi genoptager vores videre færd mod nord. Mæt, men fortsat med en generende syrlig smag i munden, lader jeg mig synke ned på mit sæde i bussen. Jeg er træt. Sikken en dag! Mit hoved føles tungt. Efter en kort, men hård kamp svigter mine kræfter. Hovedet falder ned og finder støtte på min sidemand's kraftige skulder. En sødlig lugt af får fylder mine næsebor. Jeg falder i søvn.

Solen er stået op. Den sender sine spæde morgenstråler ud over landskabet fra øst. Duggen ligger tungt på slettens græsstrå. Jeg vågner med et sæt ved at bussen pludselig stopper. Foran os ligger endnu en klynge af telte. En pjusket hund, der ligger foran en af de farverige døre, løfter dovent sit hoved og ser på os. Et stykke væk står tre heste tøjret til en fælles pæl. Ej heller de virker opildnet af vores pludselige ankomst.

Bagest i bussen lyder en rumsteren. En dreng, der i Ulaan Baator steg på i jeans og T-shirt, har i natens løb svøbt sig ind i en brun kjortel. Bymennesket er blevet et nomademenneske. Han griber en gammel, slidt taske, kæmper sig frem til bussens dør over et væld af sovende mennesker og springer så ud. Vinker til chaufføren, der nikker og sætter i gear. Vi kører videre. Den første passager har nået sin familie. Spørgsmålet om, hvordan det er lykkedes os at finde netop disse telte i dette åbne landskab, skænker jeg ikke den fjerneste tanke. Forundringernes tid er ophørt – dertil har jeg nu oplevet for meget.

Morgenen og formiddagen går med flere af disse stop. Folk, der oprindeligt steg på iført byens klæder, stiger nu af indsvøbt i kjortler, der kendetegner slettens folk. Langsomt tømmes den grå dåse. Vi er kun seks tilbage, inklusiv Khulan

og jeg, da vi midt på dagen kører gennem de støvede gader i byen Mörön, bussens endestation.

Småskure og lave, tarvelige betonbygninger står side om side i denne forblæste by. Vi kører ind på en støvet plads ved siden af byens marked. Heste og gamle udtjente jeeps står side om side i ét virvar. Khulan får pludselig travlt. Knuderne til poserne på hendes fødder løsnes, og de røde sko kommer til syne. De er rene – ikke det mindste støvede. Khulan griner kækt til mig. »Okay, yes?« siger hun spørgende. Jeg smiler nikkende tilbage. Jo, de sko er klar til at gøre deres indtog i Mörön.

Vi stiger ud. Jeg tager beundrende den gamle bus i nærmere øjesyn. Jeg er dybt imponeret over dens præstation gennem de seneste 30 timer. Et tydeligt bevis på, at der tit er mere i livet end øjet kan se! Khulan spankulerer målrettet rundt på den lille plads. For et kort øjeblik er det hende og ikke mig, der vækker opsigt. Skoene tager al opmærksomheden.

Jeg har endnu ikke helt nået mit endelige mål. Khövsgöl Nuur, den knap 2.800 km² store ferskvandssø, ligger stadigvæk skjult mellem nåleskove og høje bjerge et sted længere mod nord. Det er der, jeg vil hen. Endnu 100 km mangler. Khulan er fast besluttet på at hjælpe mig videre på min rejse. Hvorvidt det er

de røde sko, mit særprægede og behårede udseende eller blot almen mongolsk hjælpsomhed er mig uvist, men det varer ikke længe, før en lille familie med jeep indvilliger i at tage mig med på bagsædet. De skal alligevel samme vej.

Da vi kører af sted, når jeg lige at vinke til Khulan. Hun sidder med sine røde sko og troner på en hest bag ryggen af en lavstammet nomademænd. Snart vil hun være hjemme hos sin familie i teltet, hvor hun kan fortælle om alt det ny og moderne i storbyen... og om den mærkværdige fremmede hun mødte på sin vej. Hun vil fremvise de smarte røde velour plateausko – ingen har set deres mage på disse kanter... ■

Tekst og foto:
Maren Skau

Maren Skau vandt med sit rejsebrev 2. præmien i *Berlingske Tidendes*, *KILROY travels*' og *Spejder Sports* konkurrence »Brev fra det Blå«. 2. præmien er 6 dages jungletræk i Nordthailand.

Maren Skau bor i København, hvor hun læser medicin. Rejsen til Mongoliet blev foretaget i maj-juni 2001. Hendes artikel blev bragt i *Berlingske Tidendes* tillæg *Rejseliv* lørdag den 2. nov. 2002.

På toppen af Shiliin Bogd er der en fantastisk udsigt mod Indre Mongoli, Kina.

Dyr, mennesker og guder

Dariganga har det hele: En vidunderlig natur, ørkensand, udslukte vulkaner, gazeller og fugle, arkæologiske seværdigheder og et folk med stolte traditioner.

Dariganga sum i den sydlige del af Sükhbaatar aimag er hverken kendt for store begivenheder, berømte slag eller legendariske civilisationer. Men de fleste mongoler ved alligevel et eller andet om dette område. De har måske fået fortalt nogle af de lokale legender, eller de værdsætter de fascinerende, antikke kulturminde. Det kan også være, at de kender til Dariganga-folkets enestående kultur. Under alle omstændigheder beundrer de den usædvanligt smukke natur, og så kender de selvfølgelig Shiliin Bogd.

Der er så mange interessante ting at berette om Dariganga, at det er umuligt at ignorere området. Men på grund af stedets afsides beliggenhed er det kun få, der besøger

det. Borgmesteren hævder, at under 50 turister om året kommer til Dariganga.

Omdrejningspunktet for det lokale liv udgøres i dag af sum-centret ved navn Ovoot. Det er temmeligt typisk for en mongolsk landsby: ikke mange butikker, ingen andre jobs end dem der lønnes af staten samt en del småhandel med animalske produkter. Men opsøg nogle private hjem, og du vil blive overrasket. Dariganga er med rette berømt for sine sølvmede. Landsbyens kunsthåndværkere fremstiller smykker, knive, sølvæsker og sadeludsmykninger. Et udvalg af sølvarbejder blev fornyligt vist ved en kunstudstilling i Bulgarien.

Dariganga-folket har fremstillet dette kunsthåndværk gennem hun-

dreder af år, og håndværket er gået i arv fra generation til generation. Men nu bliver der ikke fremstillet ret meget, da kun få mennesker i denne fattigdomsplagede landsby har råd til at købe sølv. Besøgende, der ønsker at erhverve sølvarbejder, rådes til at købe sølvet af en sølvsmed (darkhan) i Ulaanbaatar.

Sightseeing

Dariganga er et godt valg af rejsemål for individuelle rejsende, da der er mange seværdigheder inden for en bekvem radius fra sum-centret – i modsætning til andre steder hvor en privat jeep er nødvendig for at komme rundt.

10 min. spadseretur vest for byen ligger Altan Ovoo – et af Darigan-

gas 220 udslukte vulkankraterer. Der står en stupa støbt i beton, bygget i 1990, til afløsning af en tidligere stupa, der blev ødelagt af kommunisterne i 1937. Det hedder sig, at kun mænd bør bestige Altan Ovoo, men de lokale gør en undtagelse, når der kommer turister på besøg.

1 km øst for byen bliver landskabet mere frodigt omkring en lille sø. Et nedslidt hotel med de mest basale faciliteter er åbent for turister for kun 2.000 tugrik pr. nat [15 kr.]. Lige bag hotellet ligger sandklitterne Kholbooghiin, hvor der vokser sjældne planter og balsampopler.

Lige nord for byen findes der tre »menneskesten«. Lokale kalder dem for kongen, dronningen og prinsen, men man er noget uenig om deres alder. Nogle siger 300 år, mens andre siger, at de stammer tilbage fra tiden før Chinggis Kahn. Dariganga er fuld af menneskesten, således har arkæologer fundet næsten 60 marmor- og granitskulpturer.

Landsbyen husede engang et større kloster kaldet Ovoo, hvor der levede 800 munke, indtil kommunistiske stormtropper satte ild til det i 1937. I det nye Ovoo kloster, der blev opført i 1990, er der tilknyttet seks lamaer.

Rundt i sumen

Der er andre seværdigheder i sumen, som det er værd at besøge. Den mest imponerende er Shiliin Bogd, 70 km fra Ovoot. Nogle få chauffører fra Ovoot kan hyres til en tur med jeep til stedet, men solo-rejsende kan overveje at sætte sig op bag på en motorcykel. Til en pris af 100 tugrik pr. kilometer var det den løsning, jeg valgte.

Min motorcykelfører Munkhsukh var blevet udpeget af borgmesteren til at udføre jobbet. Vi tog af sted tidligt om morgenen og kørte

En af »menneskestenene« ved Khurgiin Khundii.

mod Ganga nuur, en lille sø 12 km væk. Omgivet af Kholbooghiin-sandklitterne til den ene side og græsenge til den anden er Ganga nuur den ideelle oase. En kold kilde, der bobler op af jorden nær søbredden, byder sig til med en forfriskning til den trætte vandrer. Et andet træklaster ved Ganga nuur er svanetrækket. Fra august til oktober holder tusinder af svaner hvil her.

Efter endnu 10 km kommer man til et nyligt opført monument til minde om Toroi Bandi – den lokale helt. Landskabet bagved bliver endnu mere dramatisk, idet en række af vulkanske kraterer folder sig ud på den uendelige steppe. Det høje grønne og gyldne græs giver næring til store flokke af gazeller.

Shiliin Bogd er det højeste krater i området og det højeste punkt i aimagen [1.778 m]. Det ligger kun 3 km fra den kinesiske grænse. Lige syd for bjerget, næsten på grænsen, findes to af de bedste menneskesten – Lamt-skulpturerne.

Det kræver kun en lettere vandretur på ca. 20 minutter at bestige Shi-

liin Bogd, og udsigten deroppe er fantastisk. Mongolerne anser bjerget for at være helligt, og det bringer held til folk, der bestiger det. Området er det ideelle sted at slå lejr, hvis man kommer i egen bil. En tidlig morgentur op til toppen af Shiliin Bogd vil byde på en storslået udsigt til solopgangen over Kina.

Munkhsukh og jeg tog en anden vej tilbage til sum-centret, idet vi gjorde ophold ved nogle gerer. Der er en bemærkelsesværdig forskel på Khalkh-geren og Dariganga-geren, nemlig ovnen. Mens Khalkh-mongolerne anvender en støbejernsudgave, foretrækker Dariganga-mongolerne en hjemmelavet model af ler, noget i stil med de ovne der bruges af visse indfødte amerikanske stammer. Ovnene er effektive og nedbrydelige, hvilket betyder mindre husgeråd at flytte rundt med for nomaderne.

Vores returrejse inkluderede en tur til Taliin Agui, en af de største huler i Mongoliet. Men vi kunne ikke komme ind, fordi indgangen var blokeret af sne og mudder. Borgmesteren sagde, at sneen ville være smeltet til juli måned.

Vores sidste stop var Khurguin Khundii, en gruppe bestående af fem velbevarede menneskesten. De lokale påstår, at de repræsenterer berømte folk i området og bliver brugt som gravmarkeringer. Ifølge en anden legende står de til minde om nogle kvinder, der hoppede ud fra et nærliggende krater, fordi de blev tvunget til at gifte sig med nogle mænd, som de ikke elskede. ■

Michael Kohn

The Mongol Messenger
28(410):5,7 – 08.07.00

Toroi Bandi på historiens høje hest

Hvis man lytter nøje til Dariganga-folkets samtale, kan man undertiden høre dem hviske navnet Toroi Bandi. Denne 1800-tals røver, Mongoliets svar på Robin Hood, har stadig sin plads i de folkelige traditioner i den sydlige del af Sükhbaatar aimag.

Hvem var Toroi Bandi?

Der er en sang om en god mand, der elskede sit fædreland. Sangen beskriver, hvordan hans tapre hjerte protesterede mod Manchu-kahnen og den grådige mongolske adelsmand.

Sangen er blevet sunget år ud og år ind og er dermed overleveret til nye Dariganga-generationer.

I sangen står der: ... *Når han overværer en budhistisk ceremoni, er han som en munk. Men han ligner en tyv, når han bærer sin lasso-stang.*

Toroi Bandis virkelige navn var Nanzad. Han lærte manchurisk og tibetansk, mens han studerede ved Budryn Chuluu-klostret. Nanzad havde en svær barndom, idet hans far blev dræbt, mens han stadig var barn. Men efter at han havde demonstreret sit mod og sine evner i en ung alder, forudsagde hans lama-lærere, at han senere hen i livet ville blive en stor hærfører.

Nanzad havde for vane at løbe hjem fra Budryn Chuluu og skulke fra sine studier. Derfor tog han tilnavnet *Toroi Bandi*, som betyder »den næsten usynlige dreng«.

I ungdommen svulmede hadet til de manchuriske herskere i hans hjerte. Han organiserede en grænsekontrol for at sikre Dariganga-folkets territorium. Og han tilbragte megen af sin tid med at overfalde de manchuriske lejre og stjæle fjendens heste. Han bragte hestene med sig til sit folk og fordelte dem til de fattige. Det blev sagt, at Toroi Bandi var fast besluttet på at give sit liv for sit land og sit folk.

Manchu-kongen udstedte en ordre om at dræbe Toroi Bandi og udlovede for 1.000 liang (kinesisk va-

Den nye skulptur af Toroi Bandi, der er opstillet i Dariganga sum.

luta) guld til den person, der kunne levere Toroi Bandis hovede på et fad. Men kongens bud faldt for døve øren, fordi Dariganga-folket ikke ville svigte sin helt. Det gjorde Manchu-lederne rasende. Alligevel blev han fanget og sat i fængsel to gange, men begge gange lykkedes det ham at undslippe inden henrettelsen.

Første gang blev Bogd Kahn i Da Huree rasende over at erfare, at Toroi Bandi var blevet arresteret. Han sendte øjeblikkeligt sine agenter til

fængselsgeren for at forberede en flugt.

Den anden gang blev Toroi Bandi holdt fangen i en mørklagt ger. Hans kone Sharmaa bragte ham en ost med en fil inden i. Toroi Bandi brugte filen til at save dørhængslerne af og flygte.

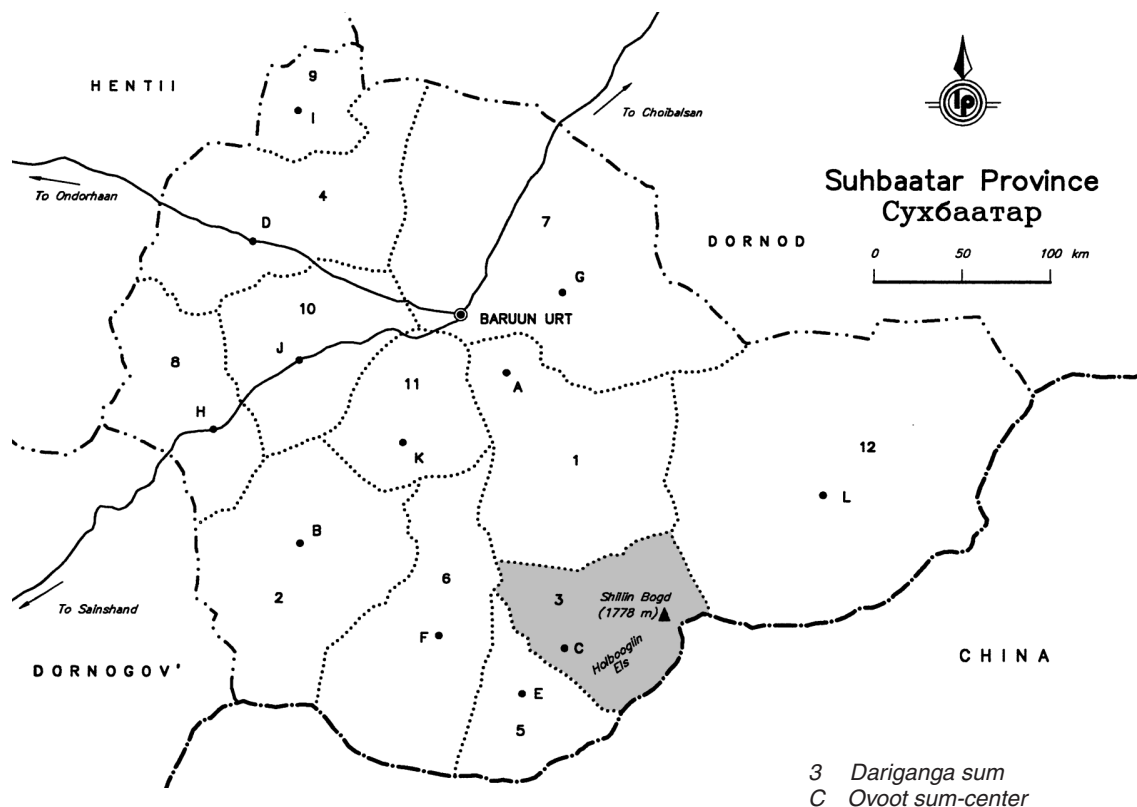
Da han var på toppen af sin karriere med at stjæle heste, fjernede manchuerne en kegleformet guldprydelse fra toppen af Altan Ovoo – et helligt bjerg i Dariganga-området. Toroi Bandi blev besat af tanken om at erobre skatten tilbage, og hans kamp for at opnå målet kostede ham næsten livet.

Historikere siger, at Toroi Bandi var en plaget mand. Hans mor døde af bekymring for ham. Så mistede han sin eneste søn i et felttog. Og hans kone blev arresteret af manchuerne. De holdt hende i fængsel i mange måneder for at tage hævn over den mongolske røver.

Toroi Bandi døde i stilhed som en gammel mand, mens han drev en fåreflok afsted. Men historikere siger, at omkring 40 mænd fortsatte hans arbejde efter hans død med at stjæle manchuerne heste og bryde Manchu-lovene.

I en anden sang om Toroi Bandi står der: *Da Toroi Bandi var i live, blev den bedste og smukkeste silke spundet. Men siden hans død kan vi ikke engang finde bomuldsfrø.*

MK

Rejsetips

Baruu Urt, den noget derangerede hovedstad i Sühbaatar aimag, er adgangsporten til Dariganga. Der findes tre hoteller i byen. Sharga hotel ligger lige ved torvet og koster 3.000 tugrik pr. nat [20 kr.]. 10 min. gang i østlig retning fra torvet ligger Ganga hotel, der tager 2.800 tugrik. Titem hotel på torvets østside er efter sigende byens bedste, men der var ingen, der kunne finde nøglen til hotellet under vores besøg. Her koster en overnatning 3.500 tugrik.

Der er ikke meget at sige om Baruu Urt. Museet er ikke dårligt, og der findes nogle få barer og restauranter rundt om i byen. Det bedste sted at spise frokost er i

rådhuset. Vest for torvet holder en mængde jeeps til. En tur i en jeep med andre passagerer til Dariganga koster 5.000 tugrik, mens den billigere postbil kun kører om torsdagen.

Hvis man har mod på en mere interessant tur tilbage til Ulaanbaatar, kører der en masse tomme lastvogne fra Baruu Urt til Zamyn Uud i Dornogov aimag. Spørg om transport ved benzintanken over for klostret. Fra Zamyn Uud kan man tage toget tilbage til Ulaanbaatar.

For udlændinge, der gerne vil besøge Dariganga sum, kræves der en tilladelse på grund af den nære beliggenhed ved den kinesiske

grænse. Tilladelsen er gratis og gives i løbet af 5 min. på politistationen i Baruu Urt under forudsætning af, at man kan fremvise et pas. Hvis man viser sig i Dariganga uden tilladelse eller pas, må man forvente at blive sendt tilbage til Baruu Urt med den næste bil.

Butikkerne i Dariganga har kun et lille udvalg, så det er bedst at forsyne sig med fx grønsager i Baruu Urt. Den eneste restaurant i byen er på hotellet. For yderligere information kan man henvende sig på borgmesterkontoret.

MK

Indre Mongoli er ikke just topprioriteten for Asienfareren. Alligevel er der interessante ting at se, især for dem der har opholdt sig i Mongoliet gennem nogen tid.

Hohhot, Den blå By, er en forurennet, neon-oplyst kinesisk by, det kan være værd at ofre en dags tid på for at se det fortræffelige museum og et interessant buddhisttempel. Rejser man mod vest, når man frem til Dongsheng, der giver adgang til Ejin Horo og mausoleet for Chinggis Kahn. På trods af sit

navn gør stedet ikke krav på at opbevare resterne af Chinggis. Men det påstås, at man er i besiddelse af nogle af hans personlige ejendele som fx buer og pile samt beklædningsgenstande. Der skulle også befinde sig noget af Chinggis' hår på stedet.

Vogterne af disse kultgenstande er darkhater, som i følget efter Chinggis Kahns telt fik pålagt at beskytte relikvierne. Genstandene blev opbevaret i otte hvide telte, kaldet *chomchog*, der blev transporteret rundt i Indre Mongoli på kamelkærrer mellem de forskellige nomadelejr. Teltene, kendt som De otte hvide Ordon, blev meget populære blandt pilgrimmene, og darkhaterne blev velhavende.

Teltene og relikvierne blev nu og da udsat for voldsomme begivenheder fx i krigstid. I 1939 konfiskerede Kuomintang en vigtig kiste med den begrundelse, at de ville beskytte den mod japanerne. I 1950 bragte Mao darkhaternes vogterrolle til ophør, og de blev sendt bort. Men 4 år senere opblødte kommunisterne deres holdning til de utilfredse indbyggere i Indre Mongoli, og de besluttede at etablere et permanent sted til opbevaring af relikvierne.

Hovedtemplet i Xilin Khot.

Destination Indre Mongoli

Der blev opført et hus, og darkhaterne fik tilbud om igen at tjene som vogtere.

Desværre gik en vigtig tradition tabt: Darkhaterne havde aldrig tidligere anbragt relikvierne i permanente bygninger, fordi de mente, at det ville afskære dem fra himlene.

Turister i området kan overnatte i gerer eller i hotellet. I en nærliggende lejr er der opbygget en kopi af en slagmark. En bronzestatue af Chinggis Khan gør indtryk.

En anden mulighed er at rejse øst for jernbanelinjen, der forbinder Ulaanbaatar med Beijing. Efter en halv dags rejse med bus (på jordvej) ankommer man øst for grænsebyen Erlian til Xilin Khot. For dem, der er interesseret i at møde folk fra Indre Mongoli, er dette det rigtige sted at besøge. Skønt mongoler fra Indre Mongoli sjældent bosætter sig i byområder, er Xilin Khot en rigtig indre-mongolsk by. Byens kloster, kaldet Beizing Miao, er i dag i virkelig god stand på trods af problemerne under kulturrevolutionen i 1960'erne. Der er en pragtfuld udsigt ud over byen fra et nærliggende højedrag.

Fortsætter man mod sydøst er næste stop Shangdu – den legen-

dariske by kendt i Vesten under navnet Xanadu. Det var her, Khublai Kahn opførte sit sommerpalads, og selv om der kun er meget lidt at se, er det *must* for den der er interesseret i mongolsk kultur. Xanadus mure samt nogle ruiner af huse er stadig synlige. Et nyt museum på stedet opkræver et lille beløb (20 yuan) for at give adgang til området.

Lidt længere fremme ad ruten ligger Doluun Nuur, som i 1800-tallet ansås for at være søsterby til Huree (Ulaanbaatar).

Engang levede her et enormt antal munke, som har efterladt sig en arv i form af et fremragende tempel kaldet Huizhong. Templet, der blev grundlagt i 1691, er omgivet af en høj mur og rummer et klokketårn. Templet blev opført til ære for foreningen af Indre og Ydre Mongoli, som fandt sted, efter at manchurerne havde slået vestmongolerne. Manchu-regeringen brugte 120.000 sølvmonter på opførelsen. Man bør her lægge mærke til en vigtig historisk begivenhed: I 1732 blev den anden Bogd Gegen bragt hertil for at beskytte ham mod borgeroptøjer i Ydre Mongoli. Totalt boede der 7.000 munke i byen. Desværre er der ikke mere liv omkring templet, og det er sjældent at støde på en mongol i Doluun Nuur.

Der findes ét hotel (15 yuan pr. nat) i Doluun Nuur, placeret overfor busholdepladsen. Man må regne med en fuld dagsrejse for at nå til Beijing. Vælger man at tage den anden vej afgår bussen fra Beijing busstation kl. 6.25 om morgenen med ankomst til Doluun Nuur kl. 6 om aftenen. Prisen er 55 yuan. ■

The Mongol Messenger
34(580):7 – 21.08.02

Takhi-hesten 10 år efter

Antallet af takhi-hesten – en forfader til den mongolske hest – er støt og roligt steget til i alt 200, siden deres relancering i Mongoliet for 10 år siden.

Takhi kendes også under navnet Przewalskis hest opkaldt efter en russisk rejsende, der siges at have opdaget takhien i 1878. Han hjembragte 53 føl til Europa, og hesten blev avlet over hele verden. I 1960'erne var takhi-bestanden skrumpet ind til ingenting i Gobi-regionen.

I Hustain Nuruu, Töv aimag, er der nu en bestand på 140 takhi-hesten, hvor 60% af fødslerne er foregået lokalt. I år er 40 hopper nedkommet med over 30 føl i området.

I Bugat sum, Gov-Altai aimag, blev der åbnet et videnskabeligt center for takhiens genindførelse i 1992. Man begyndte med fem heste. Siden da er der kommet mange flere takhi til centret, som nu råder over en bestand på 60 heste. Programmet har været i stand til at frigive fire vildflokke til Gobi, mens to flokke holdes inden for centrets område. Centret oplevede sin første fødsel, en takhi-hoppe, den 2. september 1992. Hoppen er så igen nedkommet med tre føl.

Videnskabsfolk mener at vide, at de nuværende takhi-bestande er 11.-13. efterkommere i lige linje efter deres oprindelige takhi-aner, hvilket giver sig udtryk i mindre forskelle. Den ekstremt lille bestand

har ført til en incestuøs indavl, som har medført en kortere livslængde og forøgede sundhedsproblemer.

Man mener, at der uden for Mongoliet kun er 1.500 takhi-hesten tilbage i over 20 lande. Zoologiske haver over hele verden har haft en afgørende rolle at spille for takhi-hestens overlevelse, og det selv om antallet af tilbageværende heste har været lille, og at det har betydet, at hestene er blevet tæmmet.

Inge Bouman fra Holland grundlagde *The Foundation for the Preservation and Protection of the Przewalski Horse* (FPPPH) med det sigte at forsøge at genetablere hesten i sin vilde tilstand og i sit oprindelige miljø.

Allerede i 1980 igangsatte Den mongolske Forening for Naturbeskyttelse et mislykket relanceringsprojekt med seks heste fra Rusland. Den mongolske og den hollandske organisation besluttede at forene kræfterne og skabte Hustain Nuruu Nationalpark opkaldt efter en træart, der vokser i området.

Oprindeligt blev der overført 15 takhi-hesten fra Holland i 1992, senere efterfulgt af 80, som blev udsat i den 50.000 hektar store park, der også bevares som et biodiversitetsprojekt med støtte fra den hollandske regering.

Parken støtter sig i udpræget grad på øko-turisme. Den ligger i en afstand på kun 100 km fra Ulaanbaatar og rummer en førsteklasses campingplads til 70 gæster og et internationalt studiecenter.

På 10-årsdagen for genudsættningen af takhi-hesten sagde direktøren for Hustain-centret, N. Bandi: »Vi har anmodet den hollandske regering om at hjælpe os med at videreudvikle området. Der er endnu meget arbejde, der skal udføres for at sikre takhi-hestens tilbagevenden til den vilde natur.«

Formanden for Det mongolske Selskab til Beskyttelse af Sjældne Dyr, D. Dorjdarjaa, sagde: »Der er

ingen negative økologiske konsekvenser forbundet med at genindføre takhien.«

Hustain Nationalpark drives af Den mongolske Forening for Naturbeskyttelse og Miljø (MACNE). Det tilrådes turister og frivillige at henvende sig til kontoret i Ulaanbaatar, før man besøger parken, tel 11-311318 eller email macne@magicnet.mn

B. Oyundelger

The Mongol Messenger
35(581):7 – 28.08.02

Hestevæddeløbet

Mongolerne har i umindelige tider elsket hestevæddeløb. Der findes et veludbygget system bag afviklingen af væddeløbene, et system der har udviklet sig gennem århundreder.

Hestene bliver inddelt i seks forskellige aldersgrupper med forskellige distancer på 15-30 km. Der findes ingen særlige baner, hestene løber ud til en fjernt placeret mærkepæl og returnerer til mållinjen.

Før væddeløbet begynder, synger rytterne en gammel sang kaldet *Gingoo*. Sangen er uden ord, men ordet *gingoo* synges flere gange for at berolige hesten. Hestene kan rides både med og uden sadel.

Den vindende rytter får titlen *Tumny Ekh* (føreren for 10.000) og bliver hædret med en skål airag, som han eller hun drikker og hælder ud over hestens hoved og bagstykke. De fem første heste bliver dernæst hædret med airag, og mængden synger sange til deres pris. Der bliver også sunget særlige sange til ære for den sidste hest, der afslutter løbet for 2-årige.

The Mongol Messenger
28(470):7 – 08.07.00

Gomp og sønnen Erdenet passerer en ovo på vej hjemover.

Kundskabens landskab

I sin første artikel i Ger 42 fortalte Benedikte Møller Kristensen om sine vanskeligheder med at etablere sit studium blandt de duha-tuvenske nomader og om at finde sin rette plads i nomadernes dagligdag. I denne artikel foretager hun en rejse ind i duha-tuvenernes ånde verden.

Jeg tror ikke på shamanerne, men jeg tilbeder og ærer Oron Hangai – det træbevoksede land – og jeg rejser til stederne, hvor mine klan-ånder holder til og ofrer til dem. (Gomp 2000).

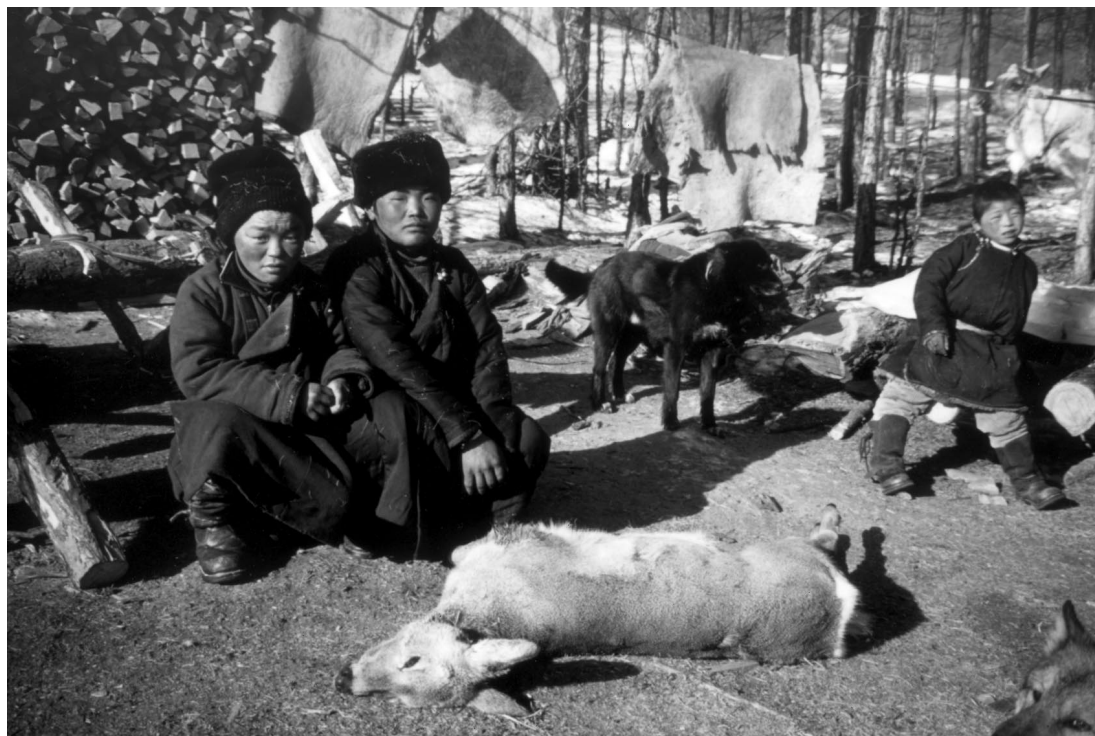
Duha-tuvenerne tvivler ofte på shamaners kunnen, hvorimod jeg aldrig oplevede, at folk satte spørgsmålstegn ved åndernes tilstedeværelse i naturen og deres indflydelse i menneskelivet. Min adoptivfar Gomp og andre duha-tuvenere fortalte mig gang på gang, at deres skæbne er forbundet til ånderne i landskabet og forklarede, at mennesket kun igennem en passende omgang med træer, bjerge, vildt m.m. kan sikre individets og klanens velstand og lykke.

Hver klan – og ofte hvert hushold – betragter bestemte bjerge eller træer som hjemsted for deres forfædres ånder. Orosvoj – en 75-årig storrygende duha-tuven med dybe smilerynker skåret i ansigtet – fortalte mig om sit klantræ med ordene: »Min tro er på mit cedartræ, hvor mine klanånder holder til. Jeg kan ikke fortælle dig, hvor træet er, det er hemmelig viden, men det er langt herfra. Det er ikke et almindeligt træ, det er så gammelt som vor klan, og fra dets krone rækker over hundrede grene mod himlen. Min far tog mig med til træet og fortalte mig, at træet er forbundet til vores klan. Ånderne der holder til i træet spreder velstand og godt helbred blandt urat-klanens medlemmer. Jeg har ligeledes vist mine sønner

vores træ, og det er mit håb, at de vil fortsætte med at ofre til træet, for uden det vil sygdom og ulykke hænge urat-klanen, og vi vil til sidst uddø.«

For duha-tuveneren er det elementært at huske, hvor i landskabet hans eller hendes forfædres ånder holder til, for som jægeren Dakdji forklarede mig: »Ser du, Tuja (mit mongolske navn), når en shaman begynder at arbejde med ånderne, overgiver de deres egen og deres børns skæbne i åndernes magt. Så længe shamanen er i live, kan han kontrollere dette forhold, hvis han er stærkere end ånderne. Når shamanen dør, bør hans børn give hans shamandragt og tromme til det træ, som shamanen har anvist før sin død. På dette sted skal de i efterti-

To unge jægere fremviser stolt dagens bytte.

den ofre til shamanens ånd og hans hjælpeånd. Hvorfor bør dette ske? Ser du, hvis der ikke bliver ofret til ånderne, vil de blive rasende på slægten og sprede ulykke, og hvis man ikke giver shamanens ting til et bestemt træ, vil ånderne fare vildfarne rundt, og slægten vil ikke vide hvor den er, dette er meget farligt...«

Duha-tuvenernes kundskab om ånde verden adskiller sig ofte fra individ til individ og fra klan til klan, eftersom folk besidder viden om de steder og de ånder der indvirker i deres eget liv, mens de har begrænset adgang til viden om andre slægters ånder. Alligevel ledte jeg ubevidst efter en overordnet sammenhæng i duha-tuvenernes kosmologi i mit forsøg på at forstå dette verdensbillede, som var så forskelligt fra mit eget. En søgen der kun førte til frustration. Centaling fortalte mig en dag, at der er 99 himle, som er forbundet til ånderne på jorden, mens hendes bror Bat – vores nabo – sagde, at der kun var 9 himle og andre insisterede på 18 og 27. Variationen frustrerede ikke duha-

tuvenerne, der når jeg sagde: »Andre siger der kun er 9 himle«, blot trak på skulderen og sagde: »Antallet er nok bare forskelligt for den anden person.«

Min søgen efter en sammenhængende viden var dømt til at mislykkes, eftersom det væsentlige for duha-tuvenene ikke er en præcis kundskab om hvordan ånde verden er skruet sammen. Kosmologisk viden handler derimod om at være i stand til at kontrollere og harmonisere forholdet mellem ånder og mennesker. Kosmologien er fleksibel, snarere end fast, hvilket syntes at være nøglen til traditionens tilpasningsevne i perioder med social forandring.

For duha-tuvenene er landskabet et kort over klaner og familiers historier. Mange duha-tuvenere kender de præcise tilholdssteder – ofte flere ugers ridt fra deres nutidige hjemland – for deres forfædres ånder, som levede adskillige generationer tidligere. Åndernes tilholdssteder følger de migrationer, der er foregået op igennem tiden, således er gamle offersteder pla-

ceret i Tuva, mens nyere er at finde i duha-tuvenernes nuværende hjemland i Mongoliet. Fortællinger om fortidige hændelser huskes gennem de steder, hvor de fandt sted, og hvor ånderne af menneskene involveret i dem er lokaliseret.

Dakdjis stemme var sørgmodig, når han fortalte om sit åndeberg i Tuva, som lå for langt borte til at han kunne tage dertil og ofre. Bjerget var hjemsted for hans oldefader, en stor shaman, der var død før Dakdji som lille dreng migrerede sydpå. Det var i tiden kort efter 2. verdenskrig. Manglen på fødevarer var akut, og Dakdjis familie så sig nødsaget til at rejse sydpå til Mongoliet.

Andre steder i landskabet handlede fortællingerne om undertrykkelse af shamanismen under sovjet-tiden. Med den unge jæger Bat Sajang passerede jeg en dag floden Karamat Gol. På en bjergside stod et træ beklædt med kulørte stofstrimler. Vi standsede ved træet for at binde hvide stofstrimler på træet som offergaver. Bat Sajang fortalte, at stedet var shamanen Gomp –

Dakdji og Tuja (Benedikte) er på vej til et åndetræ.

hans bedstefars – hjemsted. Bedstefaderen var fængslet pga. sit virke som shaman, men slap hurtigt fri ifølge Bat Sajang, fordi »de døde på stribe – betjentene – til sidst turde de ikke holde ham indespærret«.

Landskabet repræsenterer ikke blot fortiden. Som duha-tuvenerne færdes i skovene og bjergene fortolkes uforklarlige hændelser blandt menneskene og i naturen bestandsdigt, og steder tillægges ny betydning i forsøget på at begribe verden. Jagtture til fjerne og ukendte egne – hvor jægeren ikke kender stedets ånder – betragtes som farlige. I sådanne egne forsøger duha-tuvenerne at navigere efter tegn i naturen, der indikerer karakteren af stedets ånder. Alenestående træer og røde klipper er områder for dæmoner, det er farlige steder, hvor man ikke bør jage.

En stormfuld vinterdag vendte Gomps søn Erdenet og to andre jægere hjem fra en 1 måned lang jagttur næsten uden bytte. Erdenet forklarede: »Vi var i bjergene mod nordvest, hvor vi så et menneskekranie ligge blottet på en bjergside.

Efter det skød jeg en ræv, og det var det sidste vi skød. I ugevis ramte vi blot forbi.« Shamanen Gocsta forklarede Erdenet: »Bjergtet er hjemsted for en kraftfuld forfædreånd. Ræven, du skød, var en hjælpeånd, for at genvinde dit jagtheld, må du vende tilbage til bjergtet og ofre og indvie et træ som offersted.«

I landskabet smelter fortid og nutid sammen, som forfædrenes ånder indvirker i den nulevende slægts skæbne. Duha-tuvenerne sagde mange gange, at problemer såsom sygdom blandt mennesker og kvæg, kvinder der oplevede voldelige overgreb fra deres mænd, alkoholproblemer etc. skyldtes et bestemt træ eller en bestemt sort dæmon tilknyttet en persons klan.

En midaldrende duha-kvinde i Tsagaan Nuur havde ofte blå mærker, efter at hendes mand havde slået hende, når han var fuld. Hun og andre forklarede, at det skyldtes et bjerg. I 1920'erne var en shaman kommet til hendes bedstefars tipi og havde bedt om husly for natten. Bedstefaderen havde været nervøs for at have hende overnattende, da

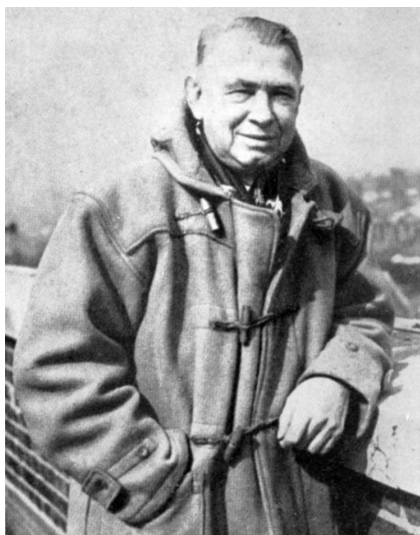
hun var kendt som en sort og dermed farlig shaman, hvorfor han havde sendt hende afsted. Shamanen var vandret op i bjergene, hvor hun var død ved en ovo (hellig stendysse). Før hendes død havde tre nomader mødt hende, og hun havde bedt dem overbringe bedstefaderen en besked om, at fra nu af ville alle kvinder i hans slægt have ægteskabelige problemer.

Duha-tuvenerne søger ikke blot efter forklaringer på hverdagsproblemer gennem fortællinger om fortidige hændelser i slægten, men beder også ånderne i landskabet om løsninger på problemer. I ritualer påkalder shamanen sine klienters ånder. Gennem vild trommen, dans og sang manifesterer ånderne sig i shamanens krop, hvor deres beske-der bliver videregivet til slægten.

I sangen fortæller ånderne, hvordan ofringer på bestemte steder kan bryde den onde cyklus, hvor forfædres handlinger spreder ulykke blandt slægten. Men som duha-tuvenerne fortalte mig: »Taigaens ånder er talrige, og mange har vi glemt, for i adskillige år måtte vi opsøge vore ånder i det skjulte, og det var farligt at fortælle vore børn om dem. Vi må kæmpe for ikke at glemme, så renerne og vore klaner atter vil blive talrige.« ■

Tekst og foto:
Benedikte Møller Kristensen

I næste nummer af Ger afslutter Benedikte fortællingen om sit ophold hos de duha-tuvenske nomader.

I Mongoliets vold (II)

I den første artikel fortalte 'Ras' om sin tilbærelse som direktør for uldhandelen i Nordkina i de uoprægede 1920'ere. Han drømte om en dag at kunne rejse til Mongoliet, men nåede i første omgang ikke længere end til grænsebyen Kalgan. Først i 1930 går drømmen i opfyldelse.

Ikke før juni 1930 kunne jeg gøre den rejse til Mongoliet. »Hertug« Larsson, min missionske hestehandler, havde været i Tien tsin med tredive heste til Race-Klubben, og vi havde drøftet situationen. Han var gået ind på at være vor agent i Det indre Mongoli og samle og videresende ulden, så snart virksomheden begyndte, for han stod sig godt med prinserne og de store fåreopdrættere. Larsson holdt dengang til på sit sommerlandsted i Chaggan Horia in Sume (White Court Temple) og bad mig bo der. Jeg kunne kun være borte en måned, så han tilbød at lade sin bil hente mig i Kalgan for at spare tid, og datoen blev straks bestemt. Jeg havde en hel del forretning at tale om med vore agenter i Kalgan og tog derfor af sted et par dage før. Georg Söderboms forældre, som stadig var missionærer der, havde inviteret mig, og det tog jeg med glæde imod.

Ikke så få kritiserede missionærer ved enhver lejlighed i de dage. Det er overflødigt at bemærke, at det var folk, som aldrig havde rejst i det indre og var uden begreb om, hvordan en missionærs liv formede sig på fjerne, gudsforladte steder, fuldkommen afskåret fra verden udenom. Personlig nærrede jeg kun den største beundring for

dem, navnlig for de storartede mænd og kvinder i China Inland Mission. I højere grad end andre gjorde de sig til eet med kineserne ved at bo iblandt dem i overbefolkede byer og tjene dem på den mest selvopofrende måde. De tog sig af de fattige og var selv fattige. De første, jeg havde mødt, var i Chin kiang, hvor dr. Cox og hans kone levede udenfor koncessionen i den rædselsfuldt stinkende, overfyldte Maloo, og dr. Williams, som tog sig af hungerlejerne, hvor han pådrog sig tyfus og døde. Jeg kan ikke tænke mig et mere utaknemligt og nedbrydende arbejde i betragtning af, hvor ofte de blev hånet af kineserne, og den risiko og de farer, de udsattes for under omsorgen for syge, forældreløse og udskudte. Mange døde som martyrer, og en tørkeperiode var ofte nok til at underskrive deres dødsdom overfor en hylende menneskemasse. Kineseren tillagde dem skumle planer, fordi næstekærlighed og medlidenhed var dyder, de ikke kendte.

I Kalgan var arbejdsforholdene gode, og missionens bygninger havde smukke landlege omgivelser; men selv der ville jeg nødtigt have tilbragt livet med arbejde for kineserne, som Söderboms havde gjort, siden de blev gift. De var gamle nu,

søde og venlige, himmelsksindede og henrivende på en vidunderlig gammeldags måde, der er så sjælden nu. Det havde styrtregnet, før jeg kom, og Kalgans gader var som dybe floder af mudder. Det spæede ilde for bilturen, da vejene udenfor måtte være i en forfærdelig forfatning. Vognen var en gammel Dodge med kronisk astma, og den kinesiske chauffør en upålidelig slyngel, men den eneste, som kunne få den til at køre, blev der sagt. Det var første tur, siden sommerregnen begyndte, og bilen ville blive tungt lastet med forsyninger til forskellige missionsstationer og med benzin og olie til rejsen tilbage. Nu skinnede solen imidlertid varmt, og jeg udsatte vor afrejse en dag for at give vejene en chance for at tørre lidt. Jeg traf mine rejsefæller, lige før vi kørte. Det var en gammel rynket mongol, Chacter Lama, og hans yngre broder, Ma Tsunda, en ung svensk-amerikansk missionær og Li, min kinesiske assistent. Så snart, vi havde indtaget vore pladser, blev vognen lastet. Først fire store kasser med benzindunke på trinbrættet og ovenpå dem vore kufferter og soveposer. Så fik bagagebæreren en vældig høj stabel, derpå rummene mellem skærmene og motorhjælmen og endelig selve motorhjælmen.

Opbygningen på hver side af os på trinbrætterne blev højere og højere, så vi knap kunne kravle ud, og havde det ikke været en sedan med kalesche, ville taget også være blevet brugt til oplagsplads, for ingen vogn kører til Mongoliet uden at have hver krog og hvert hjørne fyldt selv mellem passagerernes ben. Vi må have været et syn, for ovenpå hjælmen var stabler af grønsager især porrer, der viftede muntert i vinden, da vognen startede med en smertelig stønnen og sammensunken bug.

Vi satte kurs mod den militære kontrolstation ved den vestlige byport, hvor en undermåler af en soldat svingede et kolossalt sværd for at få os til at standse og vise vore pas. Da det var overstået, begyndte den utrolig stejle, kampestensbestrøede vej, der førte til sletterne 2000 fod højere oppe, og som en eller anden humorist havde forsynet med et skilt: Reserveret for motorvogne.

Det varede over to timer at komme op, og det var et mirakel, at vi nåede toppen. Jævnligt standsede vi og måtte alle mase ud og skubbe på. Ved siden af lå en anden vej til den langsomme trafik, og der var helvede løs. Piske knaldede, mænd, nøgne til bæltstedet, skubbende, sled,

svedte og skreg over deres trækdyr og hverandre. Støvskyer skjulte næsten denne gale, brogede procession af kærre, æsler, muldyr, kameler og heste, som fod for fod kæmpede sig op, til det værste var overstået.

Endelig fik vi øje på en af de hulelandsbyer, som er så karakteristiske for Nordkina. En stor terrasse var hugget ud i bakken og dannede en gård, hvor vasketøj hang til tørre, hvor heste og æsler blev bundet, og hvor høns og kyllinger gik og kradsede. Bagved var døre, vinduer og værelser gravet ud af jorden, meget primitivt og billigt at lave, varmt om vinteren og køligt om sommeren. I nærheden var et af de smukkeste templer, jeg nogensinde havde set. Det hed »Er tze miao«, Sønners tempel. Det var bygget på bjerget i en vidunderlig ramme af fredelig klarhed mellem sønderrevne tinder og knudrede kobberfarvede fjelde med pletter af græs med en egen mørkegrøn, blød farvetone.

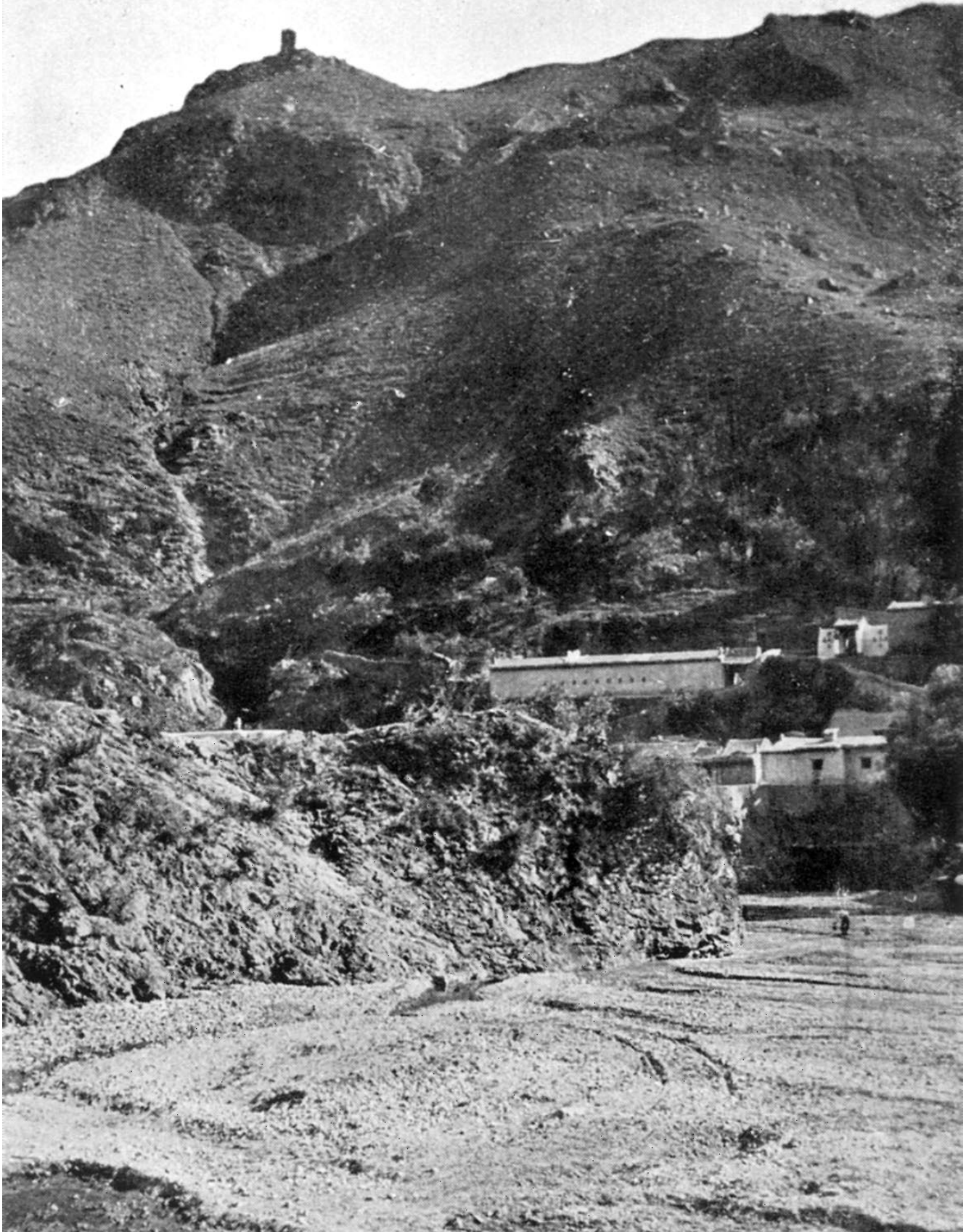
Langs vejen løb høje diger, bevokset med vild timian, som krydrede luften, og frodige piles grene hang som grønne kaskader ned fra dem. Vi gjorde mere fart nu, og jeg så kun et glimt af det smukke tempel, hvor kvinder kom for at bede om at avle sønner. Før vi nåede passets top, brød vejen sig gennem en

ældgammel vold, som efter sigende havde ligget der siden 500 år f. Kr. som noget af forsvarsværkerne rundt Kalgan, før den store mur byggedes. Nu var den dækket af gule valmuer og så vidunderlig smuk, kølig og indbydende, at vi standsede en halv times tid og strakte os på det duftende dige, mens den overhede motor kølede lidt af, før vi fortsatte vor rejse. Jeg havde bemærket, at den gamle mongol, Chacter Lama, havde en hatteæske af pap, som han ikke slap af syne og nu åbnede for første gang. Den indeholdt en hæslig, blød filthat, der var altfor lille til ham, for mongolerne har usædvanlig store hoveder; men han betragtede den med ærefrygtindgydende beundring og var så henrykt som en baby over et nyt stykke legetøj, da han anbragte den på sin isse, og så sig i chaufførens spejl. På forsædet havde han plads til at pusle med sin hat, som han kærtegnede og børstede adskillige gange, før den indsvøbt i silkepapir fandt sin gamle plads i æsken på hans knæ. Vejen var elendig, og vi bumpede af sted endnu nogle mil, før vi pludselig befandt os i en helt anden verden. Forude lå en uhyre bølgende slette, vidunderlig frisk og grøn efter regnen. Ingen træer, buske eller beboelse sås, og den eneste lyd var lærkesangen over os. Mod nordvest trak Urga-karavanevejen en bred, brun stribe gennem det friske, grønne tæppe, en øde vej, ubefærdet og død, siden russerne syv år før »erhvervede« Det ydre mongoli. Urga var nu et fortidsnavn, russerne havde døbt hovedstaden: Olan Batur, Den røde Helt; men vejen var ikke blevet anderledes. Århundreders traskende kameler med tunge byrder, tusinder og atter tusinder af dem, havde trådt så dybe mærker, at der selv nu så mange år efter intet græs groede.

*Hanopa-passet, vejen fra Kalgan til den mongolske højslette, januar 1921.
Foto: K. P. Albertsen*

*Kalgan-passet gengivet fra 'Tre Aar paa
Zobelsletten' af K. Borgstrøm, 1933.*

Da vi nåede længere frem, veg græsset hist og her for dyrkede steder, små, usle hytter var spredt omkring, de eneste pletter på et fuldkomment billede. Her var engang en af mongolernes bedste græsgange, nu var den solgt til kinesiske nybyggere af rovgriske mandarinere, som havde tjent formuer på den. Denne ideelle græsgang egnede sig ikke til agerdyrkning, og de nøjsomme kolonister kunne knap bjerge føden. De, vi så, var pjaltede og jammerlige. Dette en gros røveri havde forbitret mongolerne, da de ikke kunne bekæmpe myndigheder, som havde tropper bag sig. Distriktets hovedstad var en lille beskidt by, Kiang Peh, en dyngelendige bygninger og snavsede skure, der krøb sammen på et hav af mudder. Vi standsede for at tage post; men da gadens mudder ville stå os til op over ørerne, blev vi i vognen. Vi var ellers meget sultne, og chaufføren bragte os nudelsuppe fra et nærliggende spisehus. De store skåle var utroligt snavsede, men suppen så god, at jeg spiste to portioner. Kræsenheden må man lade blive tilbage i koncessionerne, og nogle få snavsede fingeraftryk på kanten af en skål betyder mindre, så længe der er forholdsvis rent mellem dem.

Vi fik en masse post, der havde samlet sig på to måneder og var bestemt til et halvt dusin missionsstationer. En kaskade af breve, aviser og pakker væltede ind over os på bagsædet og blev stoppet ind på de sidste tomme steder. Så kørte vi glidende og smattende gennem mudderet forbi en portvagtens hus, hvor en del af vejen var styrtet ned i en snavs kanal tyve fod længere nede, og resten så ud til at ville følge eksemplet. Et rædselsfuldt øjeblik gynede vi på kanten med kolossal hældning, men røg frem, da chaufføren trådte speederen i bund og med triumferende tuden dykkede ned ad en stejl skråning mod den værste samling troldgryder, jeg no-

gensinde havde set. Så kom milelange strækninger af dybt, klægt mudder, som vi skred igennem under hyppige ophold for at svale motoren og ordne et og andet ved den. Det sidste var altid en større historie, da køkkenhaven måtte gøres fri og losses. Det var et mirakel, at den overbelastede og mishandlede vogn havde holdt så længe, og at vi havde, var et mirakel til. Jeg var aldrig før blevet så forfærdelig maltrakteret, dunket, kastet og forslået, og havde vognen haft fast tag, havde vi alle sammen fået kraniebrud. Chacter Lama havde desuden sin dyrebare hatteæske, som han med fortvivlelsens mod omfavne for med sit eget legeme at værne den mod fare. Langt ud på eftermiddagen nåede vi et højt terræn og bedre vej; men da var jeg næsten uden følelse. Chaufføren havde gjort mig opmærksom på, at vi ikke kunne nå Larssons den aften, men derimod Chapsat lige efter mørkets frembrud, og der kunne vi sove i kroen.

Sol og blå himmel var forlængst borte, lave, truende, sorte skyer gjorde det tidligt mørkt, og skønt det var juni, kunne jeg lugte sne i luften. Det var blevet bidende koldt, og jeg skælvede af kulde oven på sletternes stegende hede. Jeg kunne ikke se fremefter for Chacter Lama, og vi var i Chapsat, uden jeg var klar over det, da et vældigt vagttårn ragede op i mørket, og en håndfuld lave jordhytter kom til syne. Det var kroen. Vi blev øjeblikkelig omringet af en flok snavsede, sjuskede soldater af grænsetypen, sandsynligvis vagten fra tårnet og rigtige udisciplinerede skurke.

Vi var så stive og kilet ind mellem pakker og grejer på bagsædet, at det var svært at slippe ud, så Chacter Lama kom først. Jeg opdagede bestyrtet, at det gamle enfoldige guds ord fra landet i den ene hånd bar sin elskede hatteæske og i den anden en sejlbugspose med

1000 sølvdollars, han havde med til Larsson. Han rystede posen for at få mønterne til at rasle uden at bemærke soldaternes grådige udtryk. Det var så indbydende og idiotisk, at jeg kunne have mulen ham. Det varede lidt, før vi fik stivheden ud af lemmerne. Den unge missionær blev tilbage for at holde øje med rejsegodset, mens jeg gik med de andre for at inspicere lokalene. Det var den mest beskidte og ildelugtende kro, jeg nogensinde havde set, og det eneste ledige værelse stank af en kvalmende luft fra køkkenet. Jeg måtte fortrække øjeblikkelig.

Jeg var også bekymret, og en sjette sans advarede mig. Udenfor var det begsort og begyndt at sne. Jeg vadede hen til vognen for at drøfte forholdene med missionæren og opdagede straks, at han var lige så ængstelig, så jeg bad ham blive siddende stille, mens jeg talte med de andre om at slippe herfra. Da jeg kom ud, havde jeg ikke lagt mærke til, at en mur sprang frem fra den ene side af kroen; men nu havde jeg vænnet mig til mørket, mine sanser var spændt, og da jeg hørte en svag hvisken fra den anden side, listede jeg hen for at lytte. Stemmerne var meget lave, så jeg kunne kun opfatte et og andet ord, men nok til at forstå, at man havde til hensigt at myrde og plyndre os. Ordene: »Masser af penge, nemt gjort, ingen skyderi, kun bajonetter« var tydelige, og jeg måtte skynde mig at afgøre, hvad vi helst skulle. Jeg regnede med, at de ville vente, til vi sov, og at de kunne se, vi alle var så trætte, at vi var ved at styrte. Uden en lyd sneg jeg mig ind i kroen. Chaufføren forstod engelsk, Li naturligvis også, og jeg lod dem med få ord vide, at vi måtte afsted uden at vække mistanke om, at vi anede uråd. Så kaldte jeg på værten og sagde, at vi måtte have et sted at køre vognen ind, ellers ville den være begravet i sne om morgenen. Han sagde, at der var et skur bag kroen og tilbød at vise mig stedet, så

vi fulgtes ad. Nu faldt sneen tæt og stærkt, og vi traf de sammensvorne, som kom ind for at søge ly. Skuret var jammerligt; men jeg havde kun spurgt efter det som påskud for at lade missionæren vide, at vi snart skulle af sted og lade værten og soldaterne forstå, at vi blev. Jeg havde ikke kunnet advare de to mongoler, da jeg ikke turde tale kinesisk, fordi soldaterne stod i døråbningerne, iagttagende og lyttende, når jeg talte med Li og chaufføren. Som udlænding har man intet privatliv i en kinesisk kro, en nysgerrig skare ser fra døråbningerne og gennem vinduerne alt, hvad man gør, lister omkring i ens værelse, berører ens ejendele og tøjet, man har på, og retter intime spørgsmål i een uendelighed. Det vanskeliggjorde min plan; men den måtte udføres.

Ved tilbagekomsten var indgangen fuld af lurende soldater, så jeg sagde til Chacter Lama og de andre på kinesisk: – Jeg tror ikke, vor bagage er sikker derude, følg med og bær den ind i værelset. – Jeg snappede pengeposen og gik så hurtigt mod døren, at jeg ikke tror, nogen så den, og de andre kom efter.

Soldaterne rørte sig ikke, og da vi nåede vognen, bad jeg Chacter og Ma Tsunda sætte sig ind øjeblikkeligt, da vi skulle af sted. De så meget forbavsede ud, men lystrede, chaufføren startede vognen, og vi forsvandt i fuld fart. Havde jeg haft anelse om farerne ved den tur, var jeg vistnok blevet tilbage, havde sikret mig et par rifler og taget kampen op mod banditterne; men jeg er ingen *wild west* helt og tænkte kun på flugt. Vi forcerede en bjergside ad en ujævn snedækket vej, stejl, bugtet og farlig. Til venstre var en sort kløft og intet til at afmærke kanten af den bjergvej, vi fulgte næsten i blinde, for snestormen rasede nu på højeste gear. Forlygterne brændte svagt og oplyste kun en snæver halvcirkel, hvor små rækker af kængururotter flygtede for os

med lange forskrækkede hop. Nu og da ville en langhåret hare, indfanget af lysskæret stirre på os et sekund og fare af sted.

Snart kunne vinduesviskeren ikke magte sneen, og da det var umuligt at se, standsede chaufføren og bad mig sige, hvad vi skulle. Vi var næsten ved passets top, og der var kun eet at gøre: blive her, til vi kunne se.

– Men det er umuligt – svarede han – køleren vil fryse og ulvene angribe os, hvis vi holder stille ret længe. – Det var en hård nød at knække. Eftersom det var sommer, havde vi ingen kølervædske og intet at dække køleren med. Det var bidende koldt, og vi rystede af kulde. Jeg havde ikke haft megen fidus til historien om ulvene; men nu hørte jeg deres uhyggelige jagthyl fra det fjerne og oppe i vindhjørnet. Vi holdt krigsråd, for noget måtte gøres og ret snart. Et øjeblik var jeg ærlig talt i vildrede, det var de andre også undtagen chaufføren. Han foreslog at køre meget langsomt tilbage og vente et par mil fra Chap-sat, til soldaterne var gået til ro. De sov i vagttårnet, forklarede han, og måtte snart have opdaget, at vi var over alle bjerge. Sidst af alt ventede de os tilbage, og sådan en nat ville de næppe have skildvagter ude. Den sidste mil måtte vi løbe med motoren slået fra; men det var ned ad bakke hele vejen, og sneen ville dæmpe lyden af vognen. Var vi der først, behøvede vi kun at puffe vognen ind i skuret.

Muligvis svarede chaufføren fuldt ud til rygten om at være en upålidelig slyngel; men han var utvivlsomt en begavelse, og planen rummede den eneste praktiske løsning. Det var et mirakel, at han fik vognen vendt på den smalle vej ved afgrundens kant, og jeg trak vejret lettet, da vi kørte ned igen med den bidende vind og sne på ryggen. Den sidste mil var et mareridt, da vi måtte slukke lygterne, og jeg lukkede øj-

nene og bad, når vi kurede rundt i hårnålesvingene; men alt gik godt.

Vi var undervejs igen før daggry, og ikke en sjæl havde rørt sig i byen. Snestormen var hørt op, der var ikke en sky, himlen var nu en vidunderlig dybblå kuppel med myriader af strålende stjerner.

Vi nåede passet ved solopgang, og forude sås et vidunderligt panorama af sneklædte bjergtoppe rødmende i morgensolen; men nede i dalen var den bølgende slette grøn. Et syn, jeg aldrig glemmer, var bjergenes nederste skråninger, hvor græsset skinnede grønt gennem et glitrende lag sne, så bjergene syntes at hvile på sokler af frosne smaragder. Under os strakte den brede, grønne dal sig lige til horisonten med et grønt tæppe overmalet med vilde iris i blå og purpur. Jeg havde standset vognen for at kunne suge al den skønhed ind og gemme den i min erindring og indånde den friske, strålende, næsten berusende luft. Der var ikke antydning af liv nogen steder, ingen beboelse i sigte, ikke en lyd undtagen fra en enkelt lærke, der flagrede op fra græsset og syngende steg, til den var ude af syne. En lille flok antiloper kom pludselig frem på en bølgedal i græsset. De gik langsomt og yndefuldt, iagttog os et øjeblik og græssede så videre. Det var noget nyt og mærkeligt at se ud over dette eventyrlandskab, hvor ikke et menneskeligt væsen var at øjne, efter at være kommet fra et land med myldrende, slidende og kæmpende millioner, hvor luften var fjendtlig, og man aldrig kunne være alene.

(fortsættes)

A. H. Rasmussen

A. H. Rasmussen: *Tilbage til havet*. På dansk ved Knud Andersen. København 1955, P. Haase & Søns Forlag. 232 s. Uddraget af bogen er fra siderne 17-26. Den originale ortografi er bibeholdt.

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Råstofreserver

Ifølge de seneste undersøgelser har Mongoliet kulreserver i størrelsesordenen 150 mia. ton, hvoraf de 20 mia. allerede er blevet klassificeret. Over 200 kulforekomster er under udvinding, mens 50 forekomster er ved at gennemgå en geologisk vurdering og 32 er ved at blive undersøgt.

Ekspertter vurderer, at udnyttelsen af Tavan Tolgois højtliggende kulforekomster, der anses for at være en af de rigeste i landets sydlige del, samt den industrielle udvikling baseret på forekomsterne af kobber i Oyu Tolgoi, Shuteen Uul og Ikh Shanhai områderne, vil give et betragteligt bidrag til Mongoliets økonomiske udvikling.

28.08.02

Besøg Mongoliet 2003

Ifølge G. Shiilegdamba, formand for *Travel and Tourist Agency*, planlægger man at invitere udenlandske kunstnere og kulturpersonligheder til Mongoliet i 2003 i anledning af *Visit Mongolia Year*.

Blandt de først ankomne vil være den kendte sydkoreanske designer, Andre Kim, som ledsages af mere end 70 personer, herunder populære filmskuespillere.

28.08.02

Falkeeksport

I alt 105 falke blev transporteret til Kuwait den 23. september i henhold til en aftale mellem Kuwait og Ministeriet for Natur og Miljø. Yderligere 5 skal snart leveres. Mongoliet har underskrevet kontrakter med Saudi Arabien, Kuwait, Qatar, Syrien og andre lande om at eksportere 232 falke i år.

09.10.02

Foto: Leif F. Petersen

Zud-katastrofe uundgåelig

»Der er ingen tvivl om, at der vil komme en zud-katastrofe til vinter«, sagde statsminister N. Enkhbayar efter sin tur til Övörkhangai, Bayankhongor, Gov-Altai, Zavkhan og Arkhangai aimag. Regeringen råder hyrderne til at forberede sig på situationen ved at slagte deres undervægtige dyr nu. Statsministeren sagde: »Vi skal igennem vinteren med så små tab som muligt. Hyrderne bør lade deres dyr opholde sig i områder med tilstrækkeligt græs, så de tager på i vægt. Magert kvæg bør de lade slagte nu og sælge.« Gennem de seneste 3 år er mere end 12 mio. dyr døde som følge af zud-katastrofer. Temperaturen i juli og august i år var 4-9° C højere end tidligere år, og 70% af landet lider under tørke.

Statsministeren sagde endvidere: »Forholdene i sommer var dårlige i alle områder bortset fra Sükhbaatar, Khentii, Dornod aimag, den nordøstlige del af Khövsgöl aimag, den nordvestlige del af Bayan-Ölgii aimag og dele af Dornogov aimag. Derfor vil det ikke være muligt at flytte dyrene til nabo-aimager eller -summer som i de foregående år.«

Tørken har også forårsaget en forøgelse af græshoppebestanden,

som har skadet høsten alvorligt, og vejrforudsigelserne taler om vældige snefald i slutningen af december. Hyrderne har lært af de foregående års zud-erfaringer, og de sørger nu for at slagte de undervægtige dyr. Borgmesteren for Övörkhangai aimag, O. Batmonkh sagde: »Hyrderne er ved at forlade ideen om at elske alle deres dyr uden at skelne mellem tykke og tynde. Institutioner som fx kostskoler har nu mulighed for at oparbejde forråd, der rækker frem til november 2003.«

Regeringen har bevilget 1. mia. tugrik [6,6 mio. kr.] til forberedelser for vinteren, herunder renovering af brønde, levering og transport af hø og omplacering af hyrder til mere gunstige områder.

Statsministeren lægger skylden for Mongoliets voksende problemer med zud-forholdene på de globale vejrforandringer og siger: »Den negative effekt af verdens klimaforandringer i forhold til Mongoliet gør det nødvendigt at ændre på landbrugsstrukturen.« ■

B. Oolun

The Mongol Messenger
36(582):4 – 04.11.02

Ny historiebog

En ny bog om Mongoliets nyere historie, *Modern Mongolia. A Concise History*, er netop udkommet på engelsk (UB 2002). Bogen er skrevet af dr. Tsedendambyn Batbayar.

Dr. Batbayar er en kendt historiker, diplomat og forh. direktør for Institutet for Orientaliske og Internationale Studier ved Det mongolske Videnskabsakademi. Dr. Batbayar fik eksamen fra Leningrads universitet i 1981 og sin doktorgrad ved Moskvas Institut for Fjernøstlige Studier i 1987. I 1994 begyndte han at udgive *The Mongolian Journal of International Affairs*, Mongoliets første engelsksprogede, akademiske tidsskrift.

Bogen beskriver den spændende historie bag det tyvende århundre-

des Mongoli begyndende med 1911, da det teokratiske Mongolis uafhængighed blev proklameret. Bogen slutter med parlamentsvalget i juni 2000.

I beskrivelsen af de politiske forhold lægges der vægt på de to nøglepersoner, der dominerede årene fra midten af 1930'erne til 1984, lederne af Det mongolske Folks Revolutionære Parti: Khorloogiin Choibalsan (1895-1952) udviklede en økonomi efter sovjetisk forbillede og knuste den teokratiske magt gennem politiske og religiøse udrensninger. Han regerede indtil sin død i 1952. Yumjaagiin Tsendenbals (1916-1991) embedsperiode var kendetegnet ved en stigende integration med USSR samtidig med en kraftig industrialisering af husdyrøkonomien og urbanisering af nomadebefolkningen.

Dr. Batbayar giver en præcis beskrivelse af omstændighederne ved det gamle regimes kollaps begyndende med 1989, da det blev muligt for Mongoliet at gøre op med sin økonomiske og politiske afhængighed af Sovjetunionen. I 1990 blev de første frie valg afholdt. Mongolerne valgte deres første præsident, Punsalmaagiin Ochirbat, og et nyt parlament. Den ny forfatning blev vedtaget februar 1992, og landets navn blev ændret fra Det mongolske Folks Republik til Mongoliet. Overgangen var unik, idet den foregik fredeligt og omfattede såvel en politisk som økonomisk liberalisering.

Flere oplysninger kan fås ved henvendelse til Mr. Nyamtseren tel 976-11-315686
email mdr@magicnet.mn

The Mongol Messenger 30.10.02

Dalai Lamas sjette besøg

Hans Hellighed 14. Dalai Lama Danzanjamts besøgte Mongoliet 4.-8. november inviteret af Det mongolske Buddhistscenter Gandantegchinlen Kloster. Klosteret udtalte, at der ikke lå politiske motiver bag hans besøg, men at han som overhoved for buddhismen besøgte landet af rent religiøse årsager.

Besøget havde været planlagt gennem nogen tid. Mongolske aviser rapporterede, at hans besøg var blevet forsinket, fordi Rusland og Sydkorea ikke ville udstede visa. Gandantegchinlen-klostret

holdt et pressemøde den 30. oktober, men man ønskede ikke at løfte sløret for, hvordan man havde løst visumproblemet og hvilken vej, han ville vælge.

Vice Hamba Lama ved Gandantegchilen-klostret, Yo Amgalan, sagde: »Jeg mener ikke der er nogen grund til at tale om en kendt persons rejserute. Vi har ikke længere problemer med visummet. Takket være en stor indsats og mange forespørgsler er han nu i stand til at besøge Mongoliet.«

The Mongol Messenger 06.11.02

Kina lukker grænsen

Kina har standset trafikken ved en større grænsestation til Mongoliet, mens landets nordlige nabo er vært for Tibets landflygtige, åndelige leder, Dalai Lama, meddelte kinesiske og mongolske embedsmænd torsdag.

Vej- og jernbanetrafikken mellem Erenhot i Kinas Indre Mongo-

li og Dzamin Uud på den anden side af grænsen til Mongoliet er i denne uge blevet lukket for handelsrejsende på begge sider. Fra flere sider forlød det, at Kina på denne måde protesterede over Dalai Lamas besøg.

Dalai Lamas politisk følsomme besøg finder sted på tærsklen til den skelsættende kongres for det kommunistiske parti, som begynder fredag.

Beijing, som har erklæret sin modstand mod Mongoliets modtagelse af Dalai Lama, har beordret sikkerhedsmyndighederne til at være ekstra påpasselige for at sikre, at kongressen ikke bliver forstyrret.

»Kineserne har lukket grænsen til Mongoliet ved Dzamin Uud jernbanestation«, sagde en officiel repræsentant for det mongolske udenrigsministerium. »De tillader kun internationale tog at passere, ingen lokaltog.«

Reuters 07.11.02

Mongoliet i maj '02

I maj måned 2002 rejste *freelance* journalisten Mette Holm rundt i Mongoliet for at rapportere hjem om situationen i landet og om det sociale arbejde, der udføres på initiativ af Dansk Mongolsk Selskab. Mette Holms artikel i sidste nummer handlede om det socialpædagogiske arbejde. I denne artikel fortæller Mette af karsken bælg om sine rejseoplevelser.

Kære Venner; nu er jeg atter i UB. Møgbeskidt, sønderslynget i dagevis i en minibus og i højt humør efter en hvirvlende tur i de nordlige aimag'er (provinser).

Her er præcis så vidunderligt som altid (bortset fra, at her er mange flere fattige end før). Folk er gæstfri langt ud over det forventelige – jeg har fået så meget vodka til velkomst, afsked, almindelig underholdning, til sang og til fest. Det foregår på den måde, at ånderne først får deres, og så går en skål eller kop på omgang – »værten« hælder op, rækker med begge hænder, og jeg tager imod med begge mine, dypper snabelen forsigtigt, ellers ville jeg være fuld fra morgen til aften. Så rækker jeg drikkekarret tilbage, og det bliver fyldt på ny og rakt til den næste – meget ceremonielt og fornøjeligt. Og oftest i det fri, på steppen.

Og så har jeg fået får! Hele tiden kogt – i supper, tykke, klæge nudler, fra ben (et helt kogt får fik vi!), i theen. *You name it, I've eaten it.* Suppen kan faktisk være ret vel-smagende, så måske har jeg allerede været her for længe! Mongolerne er ganske tilfredse med, at jeg ikke kan spise al mit kød, for så får de det, og de kan indtage enorme mængder. Jeg kan stadigvæk lugte, at andre lugter af får, så det er endnu ikke slået helt igennem i mig.

Her er helt fantastisk; vi har fartet vidt omkring i gudesmukke landskaber, som – vel sammen med den tynde luft – fuldstændig tager pusten og pipet fra mig. Vi forlod UB kl. 6 mandag morgen; det føles som evigheder siden. Det var frost og en bidende vind, så al polartøjet kom til sin ret. Og så ellers 14 timer gennem himlen – med endeløse vidder, flokke af får, geder, heste – alle med den yndigste yngel. Vi har set kæmpe store ørne, traner danse, murmeldyr og jordegern. Yakokser og sågar kameler, selvom de ellers ikke holder til så meget i denne del af landet. De sejler arrogant gennem landskabet, som om de er skabt til noget større. Lærkerne kvidrer forårskådt. Det er fuldkommen fortryllende.

Ørnenes flugt kan gøre mig helt misundelig; de svæver så højt og så storslået. De indtager og besidder

landskabet – hvor ville jeg ønske, jeg kunne følge dem i deres grænse-løse frihed.

Mongolerne er nærmest ubegribeligt festlige, og jeg er røget ind i en stime, fordi mine medrejsende har undervist her med mellemrum i flere år, og alle er – oven i den sædvanlige overvældende gæstfrihed – fuldkommen henrykte over at se dem igen.

En dag tog vore værter i familiecentret *Kærlighed og Familie* i Darkhan f.eks. afsked med os oppe ved byens owoo (hellig stenbunke, som man skal gå tre gange rundt om (med uret) og smide småsten på, mens man ønsker. Eller man smider sin krykke, hvis man har gået med sådan én og er blevet helbredt. Eller kraniet af yndlingshesten eller yakoksen med vodka. Og de mødte os på hotellet ved ankomsten ved 23-tiden aftenen forinden med vodka og bulgarsk (!) portvin. Og den der afsked ved owoo'en var slet ikke rigtig, for så tog de med os ud i en tom børnesommerlejr, som blev åbnet kun for os (med udendørs lokum og udendørs fælles vasketrug i børnehøjde, jeg var ikke i bad i flere dage) med mere vodka, som blev drukket på en klippe med udsigt, hvor jeg undtagelsesvis afstod for selv at gå en tur nede ved floden og se på dyr og solnedgang.

Den gik bare ikke, for en meget vred og ond udseende mand forbød mig truende at forlade lejren. Låste

Boligkvarter i Erdenet - typisk betonbyggeri opført med sovjetisk bistand til arbejderne i de nu lukkede fabrikker.

endog gitterlågen, så jeg ikke kunne komme ud. Mine mange medrejsende (tre danskere, Bulgan, samt til enhver tid mellem tre og otte mongolske venner og værter) var draget op på udsigtsskuden for at drikke vodka og gnave i fåreben. Den onde mand er den eneste ublide person, jeg nogensinde har mødt her i landet, og det *kan* jo være, han blot var bange for, at jeg skulle blive bidt af en hund eller lignende (jeg havde ellers taget en stok med).

Nå, men så fik jeg da arbejdet i stedet, og det er også ok, for der er så meget fart på, at jeg dårligt kan nå at få orden i noter, optagelser, billeder, osv. Men jeg blev saft suseme' sur, da jeg ikke fik lov at gå min vej. Det viste sig, at det var én af vore værter, en kraftkarl af en kvinde, der havde givet ham besked på, at han ikke måtte lade mig komme ud. Hun var bange for, at jeg ville blive bidt af en hund, fortalte hun senere over en meget sen vodka.

A propos kraftkarle: jeg har også mødt den mildest tænkelige mongol. Munkbaayar (Evig Lykke) fra

projektet i Selenge. Han var stukket af fra hospitalet og sine daglige indsprøjtninger (jeg fandt aldrig ud af

for hvad) for at mødes med sine danske undervisere. Han havde de dejligste brune øjne og et blik som fløj. Og hænder så store som Muhammed Ali's. Og så påtog han sig ellers at gøre mit liv lettere. Han vimsede omkring mig og rakte mig sin store lab, hver gang jeg skulle hoppe over selv den mindste kløft – ved Selenge-floden helt oppe ved grænsen til Rusland og Sibirien. Jeg blev aldeles reduceret til hjælpeløs,

men han var umådelig sød i sin omsorg. Sådant en slags Tyren Ferdinand (han fyrede op i geren om aftenen og forlod os først kl. 1:30, og det var fordi han skulle hente nogle folk fra centralregeringen på stationen kl. 4 om morgenen. Gad vidst, hvornår han tog tilbage til hospitalet).

Vi var alle mulige festlige folk deroppe (med en hel ramme øl, naturligtvis, men jeg kan ganske enkelt ikke følge med og drikker mest vand). Blandt dem Sukhbaatars guvernør, der tabte sine nøgler ned mellem to klipper og nær havde smidt sine sko helt ned fra bjerget. Den grænsevagt, der havde sluppet os ud til det aldeles storslåede udsigtspunkt, blev stort begavet med bolsjer og cigaretter. Han var vel knap 18 år og så meget lidt farlig ud.

Og så har jeg været ved alle mulige ovoo'er; et kærlighedstræ, som man også går tre gange rundt om, et Modertræ, hvor man beder Moder Jord om frugtbarhed, lykke, regn og alt muligt andet godt. Så får træerne vodka og slik, mens man støder

hovedet mod træet og ønsker. Her ofrer de mælk og meget andet. Det lyder måske fjollet, men det er faktisk smukt, som de hele tiden hylder naturen.

En stor del af turen var at besøge de projekter, som de nye socialarbejdere laver i deres aimag'er. Det er led i uddannelsen, at de skal tage fat i sociale problemer i deres hjemby. Og de har fundet på alskens imponerende initiativer, der involverer de børn (og ofte også deres familier), som er ramt af de nye tider.

Det er små hårdkogte gadebørn (det vil de helst ikke kaldes, så de hedder »uden for kontrol«) på 5, 8, 15 år, som de ihærdigt sluser tilbage til familierne – eller samfundet i det mindste – gennem musik, leg, kunst, undervisning, grøntsagsdyrkninng o.m.a. Det er små værdige mennesker, der har fundet det nødvendigt at stikke af og klare sig selv, fordi hjemmene er i fuldstændig opløsning på grund af arbejdsløshed, druk, osv.

Det ligner så meget andet – blot ligner børnene ikke de andre hårdt ramte, jeg har set. De er meget stærkere, langt mere handlekraftige og omsorgsfulde over for hinanden. Så selvom det er sørgeligt, er det også livsbekræftende at se de små rødder. Jeg mødte f.eks. en pige på 13 år, Bayartsengel, som var så glad for familiecentret, fordi her kunne hun læse avis og skrive digte! Og da vi siden besøgte hende på hendes børnehjem, undskyldte hun sig, fordi hun skulle med én af sine små medbeboere til forældremøde til erstatning for forældrene.

Det rimer ikke, det der med de stærke mennesker og de nedbrudte familier, men det har at gøre med »demokratiseringen«, som er en blandet affære med markedsøkonomi, masser af korrupsion og elendighed. Voksende rigdom og dertil hørende voksende fattigdom. I gamle dage (før 1990) var det forbudt ikke at have arbejde. Til gen-

gæld sørgede staten for, at det var der. Ude på landet er de ramt af tre hårde vintre i træk og to knasende tørre somre. Det har betydet millioner af døde dyr, og det driver folk til byerne, hvor det kan være vanskeligere at overleve end på landet.

Men da vi landede forleden, regnede det. Og overalt (hvor jeg har været) har græsset begærligt suget til sig, så landskabet er den spædste grønne, med oceaner af små bitte blomster som den tætteste karseklip – lilla og gule iris, minimale mælkebøtter og en hel masse andre bedårende vækster, som jeg ikke kender.

endeløst hen over de bløde, fløjlsklædte landskaber. Vi kører på vejene, men ikke mere end nødvendigt. Hvis vi skal hen at se noget, eller hvis vejen er for sandet, kører vi bare hen over steppen i den grønne minibus, der var vort hjem de 5 forrygende dage på farten. Salatslyngen, kaldte jeg den, fordi man blev rystet sådan.

Her i UB deler jeg en lejlighed med én, der hedder Anne Lise. Den tilhører en bedrestillet familie, som har pakket sammen og forføjet sig. Det er ganske almindeligt, for det kan give mange måneders løn sådan at leje sin lejlighed ud. Lejligheden

den slags. De betjenes med tre fingre, samtidig med, at man skal trække døren op. Det er meget underholdende og stort set umuligt. Fatter ikke, hvordan opgangstisserne kommer derind med deres vodkaflasker. Vi har også en del små kakerlakker i lejligheden. Men ingen af dem større end min lillefinger-negl.

Det bugner med varer i UB – de mangler ikke noget, hvis de ellers har penge at købe for, og det er et alvorligt problem for de fleste. Men forsyningssituationen er fantastisk i forhold til sidst, jeg var her (1996), og her er dukket masser af caféer og restauranter op. Jeg har bare ikke nået så mange af dem endnu. Men da vi kom, blev vi fragtet direkte på tysk pølserrestaurant, hvor øllen – helt i overensstemmelse med markedskræfterne – hele tiden ændrede pris som aktierne på børsen, så det gjaldt om at slå til på det rette tidspunkt.

Meget langt rejsebrev kan jeg godt se, men her sker virkelig så meget. F.eks. har jeg erhvervet mig en lille skov (meget lille) oppe i Selenge aimag, som har været hårdt ramt af skovbrande. Godt 300 træer for blot 5 dollars. Jeg ser det for mig, Mette-Lunden. Og så skal jeg til velgørenhedsbal i en lokal afdeling af *Rotary*!! Det eneste gode ved den er, at kvinderne er med her. Ikke noget med *Inner Wheel* og andrerangs mennesker i Mongoliet. Her er kvinderne så stærke, at man bliver helt forpustet.

Det er nat nu, og jeg må i seng. Skal op at interviewe tv-direktøren i morgen. Skriver igen, når/hvis jeg får et ledigt øjeblik. Hav det godt, Kære Venner. Vi ses. Masser af store og ganske overordentligt fornøjede knus fra Mette. ■

Tekst og foto:
Mette Holm

Børn fra familiecentret i Darkhan synger for de danske gæster. Den 13-årige pige, Bayartsengel, står bagerst.

Og så alle føllene, lammene, kid-dene og kalvene, der fjoller rundt i deres mødres skørter. Og de prægtige kvinder og mænd til hest i støvskyer hen over steppen. Og de små hjulbenede nomadeunger, der kan klynge sig til en hest, så de ser ud som om, de er vokset fast til den. Himlen er dybblå. Om natten lyser stjernerne. Månen ligger ned og er halv.

Her er store smukke floder, hvor kvæget og hestene søger hen for at drikke. Og blikket kan fare frit og

er fornem og ligger centralt. Mit værelse har balkon og skrivebord, mens Anne Lise bor i stuen med fjernsyn og fransk altan ud til hovedgaden. Men mens gaderne er blevet fine og rene, har myndighederne intet at skulle have sagt i de private boligkarréer (de fleste bygget i sovjetisk stil), så det sviner ganske kolossalt i opgangen, idet somme åbenbart bruger den til toilet. Der er ellers kommet (nogle helt fantastisk upraktiske og besværlige) gadedørslåse, som skal forhindre

Udsatte grupper og gadebørn

Breve fra Mongoliet

Dansk Mongolsk Selskabs sociale projekter, der gennemføres i et samarbejde med Mongolsk Dansk Selskab og den lokale projektorganisation Damost og med finansiel støtte af Danida m.fl. nyder stor bevågenhed i faglige kredse i Mongoliet. 28.-29. maj 2002 afsluttedes den 2-årige efteruddannelse af socialarbejdere med en konference i Ulaanbaatar under overskriften »Socialt arbejde – alles ansvar«. Siden da har projektets medarbejdere fået mange tilkendegivelser af, at deres arbejde har båret frugt og er blevet værdsat af såvel de ansvarlige myndigheder som af lokalbefolkningen.

I et brev til Damost skriver borgmester B. Jigdemombo fra Bayanundur sum i Orkhon aimag således:

»Tillad mig at sige både Dem og det danske folk tak for at have skabt en social arbejdsmodel for vores sum, for at have undervist de første socialarbejdere på dette felt og for at have ydet finansiel og teoretisk støtte med henblik på at resocialisere børn fra udsatte grupper.

'Familiecentret', som blev etableret i vores sum, har kontakt med 15 børn, 31 voksne og 37 småbørn i førskolealderen. I alt bliver der taget hånd om 83 personer i centret. ... Udover at tilbyde undervisning arrangerer centret forskellige former for aktiviteter som fx at sende børnene på sommerlejr, hvilket er en meget sjælden, men særdeles eftertragtet begivenhed i børnenes liv. 3 unge er blev skolet i social tilpasning, andre har fået støtte til at plante grønsager og fremstille tæpper, hvilket er en stor hjælp til at forbedre familiernes økonomi. ...«

Fra Det mongolske Ministerium for Social Velfærd og Arbejde modtog Dansk Mongolsk Selskab et brev dateret 23. august 2002. Brevet er her gengivet i sin helhed. -red

Til: Dansk Mongolsk Selskab

Vedr.: Samarbejdet mellem Dansk Mongolsk Selskab, Mongolsk Dansk Selskab og Den mongolske Nationalkomité for Børn om projektet »Udsatte grupper og børn uden for kontrol«

En af ledetrådene for regeringens politik vedrørende social omsorg er at støtte familien i dens rolle som ramme for barnets opvækst. Ifølge de seneste mongolske erfaringer er det vigtigt at tage forholdsregler for at sikre familier, at opøve deres færdigheder i at forbedre deres liv og opmuntre dem til at øge deres viden og aktive deltagelse i det sociale liv. Statistiske data fra 2002 viser, at børn i alderen 0-14 udgør 36% og 15-34 udgør 38% af Mongoliets befolkning. At finde en løsning på ungdommens problemer er et vigtigt tema i Mongoliet.

Projektet »Udsatte grupper og børn uden for kontrol« har i stort omfang medvirket til at bibringe socialarbejdere en grundlæggende, professionel viden ved at tilbyde et antal socialarbejdere fra landområder nogle korterevarende kurser. Det 2-årige fjernundervisningsprojekt udvalgte 7 provinser langs jernbanen, hvor repræsentanter for de statslige myndigheder og lokale børneinstitutioner blev tilbudt en teoretisk og praktisk undervisning. I forlængelse af undervisningen blev der igangsat et antal mindre, lokalt forankrede projekter, der var tilpasset de lokale forhold. Ministeriet for Social Velfærd og Arbejde anser disse projekter for at være egnede for Mongoliet, da de er forankrede i befolkningens daglige tilværelse, og man anser denne fremgangsmåde for at være unik som model for det sociale arbejde i Mongoliet.

Projektet havde stor betydning ved at oprette et netværk af socialarbejdere fra landområderne. Dermed bidrog det til at forbedre koordineringen af de sociale aktiviteter i de 7 provinser. For første gang er begrebet »Familiecenter« blevet introduceret i Mongoliet. Formålet er at gøre det muligt for fattige familier at opdrage og uddanne deres børn inden for familiens rammer. Projektet var brugbart som model for mongolske forhold og var i overensstemmelse med regeringens politik, den lokale kultur, de lokale muligheder og de givne omstændigheder. Man bør efter ministeriets mening især lægge vægt på denne del af projektet.

Vi værdsætter i høj grad den indsats, der præsteres af de to selskaber, DMS og MDS, for at udvikle samarbejdet og styrke båndene mellem vore to lande, og vi er overbevist om, at denne indsats vil vedblive med at være en stor hjælp i bestræbelserne på at løse de sociale problemer i Mongoliet.

Især muligheden for og nødvendigheden af at overføre erfaringerne fra dette projekt til institutioner i provinserne med henblik på at oplære flere medarbejdere i fjerntliggende områder og tilbyde dem en vedvarende støtte og ekspertviden medvirker til at forøge betydningen af dette projekt.

Ministeriet understreger hermed sin støtte og beredvillighed til at udvide projektet i Mongoliet i den nærmeste fremtid.

Tak for Deres fortsatte samarbejde.

Med venlig hilsen
S. Chinzorig, viceminister

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- *Medlemsmøde 65*

Lørdag den 23. november kl. 15-17
Danasvej 30B, Frederiksberg

Vildheste og tamheste I Mongoliet

Hestekulturen stammer fra den centralasiatiske steppe. Ikke alene fik vi tamhesten, vi lærte også at bruge hesten som ridedyr. Nogle af os lærte tilmed at udnytte hoppemælken.

Med Gudrun Lefmann som rejsefører drager vi ud over steppen i vildhestens og tamhestens hovslag. Vi følger vildhestens lange rejse tilbage til naturen og dens kamp for at overleve.

I Danmark er den moderne hest blevet atlet, for nogle er den et pro-

duktionsdyr, og for andre er hesten blevet et familiedyr på menneskets præmisser. Vores dages »disneyficering« af familiedyr, hvor dyr opfattes som små mennesker iført pels eller fjer, har givet mærkbare ændringer i vores opfattelse af dyrenes tarv. Det giver anledning til at reflektere over mongolernes hestehold, hvor hesten stadig får lov til at være hest.

Forsøg med e-nyhedstjeneste

I den elektroniske verden kan man nemt og hurtigt sprede oplysninger. Redaktionen ønsker at yde medlemmer med e-post en nyhedstjeneste. Indsend din e-post adresse til rolf.gilberg@natmus.dk med en anmodning om at blive optaget som medlem af nyhedstjenesten. Når formanden modtager besked om bevilgninger, som kan være af interesse for medlemmerne og som ikke

kan nå at komme i Ger, vil der blive sendt en besked til medlemmerne af nyhedstjenesten.

Det kan også ske, at et medlem hører om noget vedrørende Mongoliet (foredrag, fjernsynsudsendelser osv.), som kan være af interesse for andre. Så kan man sende en besked på nævnte adresse, og beskeden vil blive udsendt til gruppen. Hvis forsøget bliver en succes, bliver ordningen permanent.

Hjemmeside

Bestyrelsen håber at kunne præsentere en ny og stærkt udbygget hjemmeside i begyndelsen af det nye år. Arbejdet med et nyt layout og et fyldigere indhold er i gang.

Kommende medlemsmøder

Vi kan allerede nu meddele, at vi har reserveret følgende lørdage i forårssæsonen 2003: 25. januar, 22. februar og 26. april. *-red*

Vores »servicemedarbejder«

I 1990 hørte jeg om kronprinsens rejse i Mongoliet og tænkte: Hvorfor er det kun ham, der skal have de spændende oplevelser? Det vil jeg også. Så da jeg i november hørte Vagn Bjerre Christensen fortælle om en rejse, hans rejsebureau havde til Mongoliet året efter med Michael Haslund-Christensen som rejseleder, var min beslutning taget.

Jeg anede intet om landet på forhånd, og jeg sugede til mig

med alle sanser åbne. Fra den første færd hen over steppelandet følte jeg mig hjemme. De store grønne vidder, skovenes blomsterrigdom og den grålig gule Gobi, det primitive, men alligevel højt udviklede nomadeliv føltes så velkendt, sangen og musikken fascinerede mig. De smukke templer var ved at blive sat i stand efter den kommunistiske periode og gav mig det første rigtige møde med buddhismen. Mongolernes rolige værdighed og umådelige gæstfrihed gjorde dybt indtryk på mig. Her måtte jeg over igen.

Undervejs på rejsen havde jeg hørt om foreningen Dansk Mongolsk Selskab og meldte mig straks ind efter hjemkomsten. For at komme til Mongoliet igen ville jeg arrangere en vandreferie – i min egenskab af turleder i Dansk Vandrelaug – en anden af mine kæpheste.

Jeg fik kontakt med Tunga i Ulaan Bataar, og hun hjalp mig med at skaffe en bus med chauffør, kokkepige og mad. Med hendes mand, Tsog, som rejseleder, drog vi af sted sommeren 92. En rejse fuld af udfordringer og store oplevelser, utrolig vellykket p.g.a. de mongolske rejsearrangører, som senere oprettede rejsebureauet *Monand*. Senere er det blevet til flere rejser derover som turleder for Dansk Vandrelaug og som deltager på andres rejse. Jeg er også blevet gift med en af deltagerne på den første rejse.

Møderne i Dansk Mongolsk Selskab har jeg deltaget i med stor interesse, og jeg blev hurtigt shanghaiet til at hjælpe med kaffe og opdækning samt arrangement af fester, et hverv jeg stadig udfører, nu hvor jeg er medlem af bestyrelsen.

Anita Garbers

Nyt logo

Dansk Mongolsk Selskab har fået et nyt logo. Den mongolske kunstner, Amgalan, tegnede flere skitser for os for 2 år siden. Mange af skitserne var gode. Bestyrelsen valgte enstemmigt dette logo, hvor den mongolske ger danner baggrund for bogstaverne DMS. Den fornemmeste plads i symbolet er tildelt solen og månen. Symbolet er rimeligt simpelt i dets grafiske udformning, selv om det måske ved første øjekast kan virke kompliceret.

Bestyrelsen ønskede, at initialet DMS ikke skulle kunne forveksles med en anden organisation, derfor skulle der nederst tilføjes Dansk Mongolsk Selskab.

Lidt om kunstneren

Amgalan D. er født i 1966 i Ulaanbaatar. Efter afslutningen af grund- og mellemskolen i 1982 studerede hun i årene 1982-1986 design på kunsthøjskolen i Ulaanbaatar. I årene 1986-1991 arbejdede hun i Komiteen for Sammenslutningen af Mongolske Kunstnere som dekorationstegner og gobelintegner. I årene 1995-1996 arbejdede hun på tæppefabrikken i Ulaanbaatar som tegner.

I 1996 begyndte hun at arbejde med gadebørn i institutionen *Igel* som håndarbejds lærer. Da institutionen fik en ny leder i 1997, ønskede denne at forny institutionen helt fra bunden af. Det indebar, at næsten alle tidligere ansatte måtte finde sig et nyt job et andet sted. I den forbindelse kom Amgalan i kontakt med vores projekt *Gadebørn i Mongoliet* i 1997. I begyndelsen blev hun tilknyttet Damost som frivillig medarbejder, men senere fik hun en egentlig ansættelse på gadebørnsprojektet.

Projektet nyder godt af hendes kunstneriske evner, som hun bruger til at udvikle børnenes kreativitet. Familieprojektet og gadebørnsprojektets børn og unge lærer i dag at tegne, male, væve, strikke og sy hos Amgalan, nogle færdigheder som alle børnene kan have stor gavn af i deres menneskelige udvikling.

Amgalan er enlig mor og lever sammen med sine tre børn i en ger i et af Ulaanbaatars yderdistrikter. Hendes børn viser også store kunstneriske evner. Alle hendes tre børn deltog sidste sommer i en tegnekonkurrence under navnet »Hvis jeg bare havde muligheden«, som var arrangeret af Den asiatiske Udviklingsbank. Konkurrencen fandt sted i Ulaanbaatars børnepalads, og de deltagende børn skulle tegne og male i nogle timer sammen med mange andre jævnaldrende børn. Hendes børn vandt konkurrencens pris på \$1.000.

Amgalan var selvfølgelig meget glad for prisen. Hvilken enlig mor i et af Ulaanbaatars yderdistrikter med knaphed i økonomien ville ikke have været det. Hun sendte en meget glad og bevæget fax til mig efter prisoverrækkelsen. Jeg var også meget glad på hendes og hendes børns vegne, da jeg kender hendes økonomiske og sociale situation.

Hun har lavet et flot logo til os, og vi siger mange tak for hendes store indsats. Vi ønsker Amgalan og hendes tre børn fortsat megen lykke og held i deres liv.

Bulgan Njama